Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XL | Cena lista je $8.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | CHICAGO 23, ILL., PETEK, 9. JULIJA (JULY 9), 1948 | Subscription $8.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 134

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Železnice izkoriščale vlado v vojnem času

Računale so visoke cene za prevažanje materiala. Preiskava kontraktov oljnih kompanij

Washington, D. C., 8. jul.—Vladni uradnik je dejal, da so železniške kompanije izkoriščale in slepárile vlado v vojnem času in računale visoke cene za prevažanje materiala.

Obdolžitev je izrekel Thomas F. Proctor, ki ima pozicijo v uradu solicitorja poštnega departmenta. On je nastopil kot priča pred člani podoseka za izdatke nižje kongresne zbornice, ki vodijo preiskavo vladnih izplačil železniškim kompanijam.

Kongresnik Bender, republikanec iz Ohia in načelnik pododseka, je izjavil, da je vlada plačala od ene do treh milijard dolarjev preveč železnicam za prevažanje materiala.

Proctor je omenil generala Bennetta E. Meyersa, ki je bil spoznan za krivega sleparij in obsojen v zapor. V njegovo področje je spadalo oddajanje kontraktov.

"Ko je Meyers imel glavno besedo, so mu bili transportacijski zbori armade in letalske sile podrejeni," je rekel Proctor. "Člani kongresnega pododseka naj vzamejo v pretres in preiščejo tudi kontrakte, katere je Meyers sklenil z oljnimi kompanijami, ki so dostavljale olje in gasolin letalski sili v vojnem času."

Pred člani pododseka je nastopil tudi James E. Kilday, uradnik v federalnem justičnem departmentu. Izjavil je, da je priporočal preiskavo proti vojaškim in mornaričnim častnikom, ki so določali cene za prevažanje materiala v vojnem času. Kilday ni razkril imen častnikov.

"Ali je vaše mnenje, da so ti častniki tudi goljufali vlado?" je vprašal Bender.

"To je zadeva vladnih uradnikov, ki so sklepali kupčije z organizirano in kartelizirano industrijo," je odgovoril Kilday.

William T. Faricy, predsednik zveze železniških kompanij, je zanikal obdolžitve. Dejal je, da so kompanije pripravljene za obrambo pred sodiščem.

Ameriška nota Rusiji omiljena

Razgovori v Berlinu predlagani

London, 8. jul.—Informacije iz uradnih virov omenjajo detajle, ki razkrivajo, da je bila ameriška nota revidirana in omiljena, preden je bila poslana Rusiji. Omiljenje sta sugerirali Velika Britanija in Francija.

Ameriška nota je prvotno uključevala predlog, naj o konfliktu med zapadnimi državami in Sovjetsko unijo, ki ga je sprožila ruska blokada zapadnega Berlina, razpravljajo člani varnostnega sveta Združenih narodov. Predlog je bil izločen iz note, ker bi lahko zavlekel izravnavo konflikta. Doznava se, da bo zadeva prišla pred varnostni svet, ako bo sovjetska vlada zavrnila proteste zapadnih držav.

Velika Britanija in Francija sta označili prvotno ameriško noto za provokacijo. Vsebovala je med drugim obdolžitev, da je ruska blokada zapadnega Berlina vojna grožnja.

Kaj bosta Velika Britanija in Francija storili, ako bo ruski premier Stalin zavrnil protest, ni znano. Dostavljena nota sugerira razgovore med reprezentanti štirih velesil v Berlinu pod pogojem preklica ruske blokade.

Berlin, 8. jul.—Britska vojaška vlada pravi, da je pilot britskeda letala opazil pet ruskih letal v bližini britskega letalskga koridorja med Berlinom in Hamburgom. To je prvo poročilo o ruskih letalih, odkar so sovjeti odredili blokado zapadnega Berlina.

Ameriška letala so pripeljala tisoč ton živil in drugih potrebščin prebivalcem v zapadnem Berlinu. Naznanilo pravi, da bodo dovažala tudi premog v blokirane berlinske predele.

Konflikt med zapadnimi državami in Rusijo se je poostril. Nemški komunisti so naznanili, da sestavljajo ustavo za nemško republiko in načrte za ekonomsko zvezo med Berlinom in sovjetsko okupacijsko cono. Izjavili so, da bodo vodili odločno opozicijo proti Ameriki, Veliki Britaniji in Franciji, ki so se odločile za ustanovitev vlade v zapadni Nemčiji.

Tožba radi liste o "prevratnosti"

Distriktno sodišče bo odločilo

Washington — (FP) — Narodni svet ameriško-sovjetskega prijateljstva je 30. junija na tukajšnjem distriktnem sodišču vložil tožbo proti akciji justičnega tajnika Clarka, ki je omenjeno organizacijo dal na seznam "prevratnih" skupin.

V obtožnici je rečeno, da je Clark objavil listo "prevratnih" organizacij, ne da bi vodil pravilne preiskave, ki naj bi dokazale, dali so prizadete organizacije resnično "prevratne."

Uradniki organizacije ameriško-sovjetskega prijateljstva so izjavili, da edini namen njihove organizacije je—izboljšanje odnošajev med Ameriko in Rusijo. Uradniki sveta so dr. John A. Kingsbury, profesor Henry Pratt Fairchild, arhitekt Walter Pesman, dr. Corliss Lemont, duhovnik William H. Melish in Richard Morford.

Justični tajnik Tom Clark je samopašno dal pripraviti listo "prevratnih" organizacij na podlagi Trumanovega programa o lojalnosti, ki je obvezen za vse vladne uslužbence. Lista vključuje okrog sto organizacij. Clark jim je pritisnil pečat "totalitarstva, fašizma, komunizma ali pa prevratnosti."

Vladni uslužbenci, ki so člani katere koli očrnjenih organizacij, so podvrženi odslovitvam na podlagi programa o lojalnosti.

Amerika zavrnila poljski protest

Zapadne države niso odgovorne za razkosanje Evrope

Washington, D. C., 8. jul.—Državni department je zavrnil poljski protest proti načrtu, ki predvideva ustanovitev separatne vlade v zapadni Nemčiji. Poljski je svetoval, naj pošlje protest Sovjetski uniji, ker je ona, ne zapadne države, odgovorna za razkosanje Evrope in Nemčije.

Državni podtajnik Robert A. Lovett je povedal Josefu Winiewiczu, poljskemu poslaniku v Washingtonu, "da zapadne države niso odgovorne za razkosanje Evrope in Nemčije. Ako nekatere države, ki so bile najbolj prizadete kot posledica nemške agresije, trdijo, da naš program za zapadno Nemčijo ogroža njihove interese, naj naslovijo svoje pritožbe Moskvi."

Lovett je zvrnil krivdo za situacijo na Sovjetsko unijo. Konference med zunanjimi ministri štirih velesil glede bodočnosti Nemčije so se razbile zaradi nespravnega stališča Sovjetske unije. Rusija je vetirala 69 predlogov zapadnih držav na sejah članov za kontrolo Nemčije. Lovett je dalje rekel, da imajo zapadne sile vedno pred očmi problem preprečenja nemške agresije v bodočnosti.

Britski policaji v Colombiji

Bogota, Colombija—(ALN)—Colombijska vlada je naznanila, da bo skupina britskih policijskih veščakov reorganizirala in vežbala tukajšnje policaje. Britski policaji so člani znanega londonskega policijskega štaba Scotland Yard, ki je oddelek za preiskavo zločinskih prestopkov. Tukajšnje delavstvo, ki je že deležno pesti policijskih brutalnosti, se boji, da bo ostalo brez vsakih pravic. Domača policija bo dobila navodila, kako je treba postopati proti osebam, ki se drznejo zahtevati svoje pravice.

Ameriška kompanija odprla tovarno v Mehiki

Mexico City. — Westinghouse Electric Co. je odprla tovarno v Mehiki, kjer delavci delajo za nizke plače. V tovarni izdelujejo električne ledenice in drugo opremo. Uradniki kompanije trdijo, da bo letna prodaja izdelkov znašala več milijonov dolarjev. Davki na korporacije v Mehiki so nižji nego v Ameriki.

Domače vesti

Obisk

Chicago.—Dne 7. jul. sta obiskali glavni urad SNPJ Helen Cempre iz Johnstown Cityja, Ill., in Josephine Stayduhar iz Milwaukeeja.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Po daljši bolezni je umrl Louis Ivanc st., star 65 let, doma iz vasi Zude pri Ribnici, v Ameriki 41 let, član društva 129 SNPJ, kakor tudi ABZ in WOW. Pri White Motor Co. je delal čez 30 let. Tukaj zapušča ženo, sina, poročeno hčer, vnukinjo in sestro Pauline Mihelič, v starem kraju pa dve sestri.—Frank Fidel iz Collinwooda je tako nesrečno padel po stopnicah, da se je na mestu ubil. Star je bil 60 let, doma iz Sušice, fara Gornje Košane, Notranjsko, član SDZ. Bil je vdovec. Tukaj zapušča dva sinova, poročeno hčer in brata Josepha, v starem kraju pa sestro.—V Hot Springsu, Ark., je umrl Frank Knific iz Cleveland Heightsa, kjer je vodil trgovino čez 20 let. V Hot Springs si je šel iskat zdravja v tamkajšnje toplice, toda je po dvotedenski bolezni podlegel. Star je bil 54 let, doma iz Sv. Valburge pri Smledniku, v Ameriki 37 let, član Makabejcev. Tukaj zapušča ženo in hčer in dve sestri, v starem kraju pa brata in dve sestri.—Pri družini Stan Zupan so se oglasile rojenice in pustile prvorojenčka.—V univerzi Western Reserve je napravil zobozdravniški izpit in dobil doktoratski naslov Edward M. Merhar, sin družine Charles Merhar.—V bolnišnico Charity se je podal Jakob Štrekal iz Euclida.

Rudarji v sedmih državah počivajo

Vlada bo morda zahtevala injunkcijo

Pittsburgh, Pa., 8. jul. — Čez 87,000 rudarjev na polju mehkega premoga se ni vrnilo na delo v sedmih državah. Korporacija United States Steel in druge jeklarske kompanije, ki posedujejo takozvane "kaptivne" premogovnike, nočejo podpisati pogodbe z rudarsko unijo UMWA.

Rudarji so izjavili, da ne bodo delali, dokler se kompanije ne bodo podale in podpisale pogodbe. Podpisu pogodbe se upirajo, ker uključuje provizijo glede unijske delavnice. Kompanije trdijo, da je provizija kršenje Taft-Hartleyevega zakona.

Organizacija operatorjev na polju mehkega premoga je podpisala pogodbo z rudarsko unijo. Sledila ji je tudi organizacija operatorjev na polju trdega premoga. Pogodba določa zvišanje plače rudarjem za dolar na dan in zvišanje prispevkov v blaginjski in penzijski sklad unije na 20 centov na vsako tono izkopanega premoga.

Washington, D. C., 8. jul.—Pričakuje se, da se bo vlada odločila v prihodnjih 24 urah, ali bo šla pred federalno sodišče in zahtevala injunkcijo proti rudarjem, ki se nočejo vrniti na delo v premogovnike jeklarskih kompanij. Kompanije so predložile obdolžitve Robertu N. Denhamu, pravnemu svetovalcu federalnega delavskega odbora, proti rudarski uniji in njenemu predsedniku Johnu L. Lewisu. Obdolžena sta nepoštene taktike.

Reuther podprl sodnika Douglasa

Detroit, Mich., 8. jul.—Walter P. Reuther, predsednik unije združenih avtnih delavcev CIO, je podprl Williama O. Douglasa, člana federalnega vrhovnega sodišča, kot kandidata za predsednika Združenih držav na listi demokratske stranke. Dejal je, da je Douglas oseba, ki lahko vzpostavi enotnost v demokratski stranki in ima oporo tudi pri neodvisnih volilcih.

Albanski delegati zapustili sejo

Komunistični voditelji aretirani v Trstu

Belgrad, 8. jul.—Albanski delegati so odkorakali s seje jugoslovanskih, ogrskih in albanskih vojnih invalidov. To je bil protest proti govornikom, ki so poveličevali borbo jugoslovanskih partizanov proti Nemcem in Italijanom v vojnem času in kritizirali obdolžitve Kominforme proti maršalu Titu in njegovi vladi.

Albanska vlada je podprla Kominformo in njene obdolžitve, da so se Tito in drugi jugoslovanski komunisti izneverili Marks-Leninovi liniji.

Na seji je Miloje Milojević, vojaški poveljnik v Belgradu, dejal:

"Umazano blato je bilo vrženo na našo državo in naše vojne invalide, na kri, katera je bila prelita in na vse one, ki so, ko so umirali na bojiščih, vzklikali 'Naj živi Stalin in Sovjetska unija!'"

Albanski delegati so potem vstali in zapustili sejo. Izjavili so le, da ne morejo govoriti.

Trst, 8. jul.—Zavezniška vojaška vlada je naznanila, da je odredila aretacijo 16 voditeljev komunistične delavske unije, ker podžigajo politične stavke.

Več članov unije je začelo sedečo stavko v dveh tržaških ladjedelnicah in v eni tovarni strojev v znak protesta proti odslovitvi dveh članov odbora unije.

Wallace resigniral kot urednik tednika

New York, 8. jul.—Henry A. Wallace je resigniral kot član uredniškega štaba tednika New Republic. V svojem zadnjem članku je naglasil, da bo posvetil vse energije kampanji v prihodnjih treh mesecih. Wallace je kandidat za predsednika Združenih držav na listi tretje politične stranke.

Tiskarji delajo brez pogodbe

Cincinnati, O.—Člani tiskarske unije ADF delajo v tiskarnah brez pogodbe, ker so se pogajanja med unijo in organizacijo izdajateljev listov glede sklenitve nove pogodbe izjalovila. Izdajatelji so vseeno zvišali plače tiskarjem za devet dolarjev na teden.

Amerika bo poslala delegate na konferenco

Washington, D. C., 8. jul.—Državni department je naznanil, da bo poslal 24 uradnikov in delegatov na konferenco v Jugoslaviji, na kateri bodo razprave o svobodni plovbi na reki Donavi. Deset držav bo poslalo delegate na konferenco, ki se bo pričela 30. julija.

Nova poteza proti zamorcem razkrita

Talmadge glavni zagovornik nadvlade belopoltcev. Sodišče razveljavilo zakon

Atlanta, Ga., 8. jul.—Zakoni o kvalifikaciji volilcev so zadnja barikada zagovornikov nadvlade belopoltcev v južnih državah. Namen teh zakonov je odvzetje volilne pravice zamorcem na jugu.

Glavni zagovornik nadvlade belopoltcev v Georgiji je Herman Talmadge, sin pokojnega governerja Eugena Talmadga. Zakoni o kvalifikaciji volilcev se izvajajo tako, da zamorci ne morejo voliti. Talmadge je na sestanku s časnikarji dejal, da je to edina odprta pot, ker je federalno apelatno sodišče razveljavilo zakon v Južni Karolini. V smislu tega zakona se zamorci niso mogli udeležiti primarnih volitev.

Alabama ima zakon o kvalifikaciji volilcev. To je takozvani Boswellov amendment državne ustave. Suprejet je bil leta 1946. Med drugim zahteva od volilcev razumevanje in tolmačenje vseh provizij in določb federalne ustave v zadovoljstvo krajevnih volilnih uradnikov in registratorjev. Belopoltci, čeprav so analfabeti, lahko volijo, ne pa zamorci.

A. T. Walden, odvetnik Zveze za podvig zamorskega ljudstva, je naznanil kampanjo za razveljavljenje diskriminacijskih zakonov v južnih državah. Izrazil je upanje, da bodo razveljavljeni.

Južna Karolina je skušala odvzeti zamorcem pravico do udeležitve pri primarnih volitvah. Demokratsko stranko je pretvorila v ekskluzivni klub, odprt samo belopoltcem. Federalno apelatno sodišče je odločilo, da je poteza neustavna.

"Noben volilni ustroj ne more funkcionirati, ako je njegov namen zanikanje volilne pravice zamorcem iz rasnih razlogov, ali odvzetje glasu v vladi dežele in v občini, v kateri živi," se je glasil odlok sodišča.

Zveza za podvig zamorskega ljudstva je pozdravila odlok sodišča.

Kampanja za znižanje mezd

Korporacije za nižji standard

Washington—(FP)—Economic Outlook, ki ga izdaja CIO, je ugotovil, da si velike korporacije prizadevajo, da preprečijo zvišanje delavskih plač v vseh industrijah. Njihov namen je, da se zniža življenski standard.

CIO pravi v svoji publikaciji, da so se realne plače od leta 1944 znižale za 15% v primeri z naraščanjem cen. Ameriška zveza tovarnarjev, trgovska zbornica in druge organizacije velebiznisa so se vrgle v silno propagando proti zvišanju delavskih mezd.

Omenjena publikacija pravi, da splošno znižavanje plač ni občutno zato, ker je ameriškemu ekonomskemu sistemu prišel na pomoč Marshallov načrt za okrevanje zapadne Evrope, poleg tega pa program vojaške pripravljenosti. Oboje skupaj je vbrizgnilo novo življensko silo kapitalističnemu sistemu.

Mnogi ekonomi so mnenja, da se bi Amerika že znašla v depresiji, ako ne bi kongres sprejel Marshallovega načrta in vojaškega programa, ki dovoljuje potrošnjo težkih milijard dolarjev za oboroževanje.

Profiti ameriških korporacij še vedno naraščajo, narašča tudi draginja, dočim so delavske plače ostale daleč zadaj. Ampak velebizniški interesi previdno molče o profitih.

Unija protestira proti injunkciji

Odprava unijskih uposlevalnic sporno vprašanje

New York. — (FP) — Splošna mornarska unija CIO je protestirala proti injunkciji, katero je izdal federalni sodnik John Clancy na podlagi Taft-Hartleyevega protidelavskega zakona.

Joseph Curran, predsednik unije, je dejal, da bo injunkcija le zavlekla, ne pa preprečila oklica stavke mornarjev. Pred federalnim sodnikom je peticija parobrodnih družb za podaljšanje veljavnosti injunkcije na 80 dni.

William Standard in Lee Pressman, pravna svetovalca mornarske unije, sta označila injunkcijo za neustavno. Glavno sporno vprašanje je odprava unijskih uposlevalnic. To zahtevajo kompanije.

"Kakor dolgo se nam bo pravica do oklica stavke zanikala, sporno vprašanje ne bo rešeno," je rekel Curran. "Pogajanja med unijo in kompanijami so se razbila, ker slednje vztrajajo pri zahtevi za odpravo uposlevalnic. Očitno je, da se pogajanja ne bodo obnovila, dokler bo injunkcija visela nad unijo."

Mornarji in člani drugih unij CIO so paradirali in demonstrirali v New Yorku v znak protesta proti injunkciji. Razpečali so več tisoč letakov z apeli na javnost za podporo. Mornarska unija je apelirala na predsednika Trumana, naj razveljavi injunkcijo.

Unija izvojevala zvišanje plače

Akron, O.—Unija United Rubber Workers CIO je izvojevala zvišanje plače za enajst centov na uro. Zvišanje določa pogodba, katero je sklenila z Goodyear Tire & Rubber Co.

AMERIŠKI DRŽAVLJANI V ARMADI ZA ZAŠČITO JERUZALEMA

Lake Success, N. Y., 8. jul.—Amerika je pooblastila Trygveja Lieja, generalnega tajnika Združenih narodov, naj rekrutira 333 ameriških državljanov in jih dodeli oboroženi gardi tisoč mož v svrho zaščite Jeruzalema, ako se bodo židje in Arabci izrekli za demilitarizacijo mesta.

To je razkril besednik ameriške delegacije pri Združenih narodih, ko je varnostni svet odložil akcijo o kablogramu, katerega je prejel od švedskega grofa Bernadotta, ki je prevzel vlogo posredovalca kot reprezentant Združenih narodov. Grof je apeliral na varnostni svet, naj pri'iska na žide in Arabce za podaljšanje štiritedenskega premirja.

Bernadotte, čigar predloge za izravnavo konflikta so zavrnili židje in Arabci, je opozoril varnostni svet, da bo obnova bitk v Palestini izzvala splošno ogorčenje in obsodbo. Svet naj ojači pritisk na obe stranki za podaljšanje premirja.

Ruski delegat Andrej Gromiko je predlagal diskuzijo o sugestijah švedskega grofa. Dejal je, da hoče vedeti, kaj se dogaja pod zastavo premirja v interesu gotovih strank.

Lie je prej pozval Ameriko, Francijo in Belgijo kot članice komisije za premirje v Paleotini, naj mobilizirajo oboroženo gardo tisoč mož za zaščito Jeruzalema. Bernadotte je obvestil varnostni svet, da je treba zaščititi tudi Haifo, palestinsko luko, britske čistilnice olja in oljnovode. Možnost je, da bo Gromiko vetiral formiranje garde, če bodo Rusi izločeni.

Resolucija, ki je omogočila imenovanje komisije za premirje, omenja le, da se komisiji dodeli vojaške opazovalce, ne pa mobiliziranja garde za zaščito Jeruzalema. Amerika, Francija in Belgija so poslale vojaške opazovalce v Palestino.

POGAJANJA MED JEKLARSKO UNIJO IN KORPORACIJO OBNOVLJENA

Pittsburgh, Pa., 8. jul.—Pogajanja med jeklarsko unijo CIO in korporacijo United States Steel so bila obnovljena. Njen predsednik je Philip Murray, ki je tudi predsednik Kongresa industrijskih organizacij.

Poročilo pravi, da unija zahteva tudi druge koncesije. Pogajanja z ostalimi jeklarskimi kompanijami se bodo pričela, ako bo dosežen sporazum med unijo in korporacijo United States Steel.

Korporacija se je uprla zvišanju plače 22. aprila, ko je naznanila neznatno znižanje cen jeklu. Takrat je izjavila, da se je odločila za protiinflacijski poskus. Ako ne bo uspela, bo revidirala svoje stališče.

Na podlagi sedanje pogodbe, katere veljavnost bo potekla v aprilu prihodnjega leta, lahko unija ali kompanija odpro mezdna pogajanja pod pogojem, da sedanja plača ostane in unija ne okliče stavke, dokler je pogodba v veljavi.

Druge industrije, med temi avtna, so zvišale plače. To se je zgodilo po poskusu jeklarske korporacije glede stabilizacije plač in cen. Mezdna pogajanja med unijo in jeklarsko korporacijo so bila pretrgana pred dvema mesecema. Besednik unije je komentiral to dejstvo.

"Poskus korporacije United States Steel se je izjalovil," je dejal: "Bil je le gesta, kajti znižanje cen jeklu ni prineslo zaželjivega rezultata. Druge kompanije niso sledile korporaciji. Zdaj je le vprašanje časa, ko se bodo morale ukloniti in zvišati plače."

Na vprašanje, ali ne bodo jeklarske kompanije zvišale cen, če bodo zvišale plače, je besednik unij odgovoril, da bodo morda prišle spremembe, toda kompanije, ki grmadijo ogromne profite, lahko zvišajo plače brez zvišanja cen.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovenic National Benefit Society

Naročnina za Združene države (razen Chicago) in Kanado $6.50 na leto, $4.00 za pol leta, $2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $9.50 za celo leto, $4.75 za pol leta; za inozemstvo $11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $9.50 per year, foreign countries $11.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših naselbin

Ubogi demokrati!

Danes se bomo nekoliko pomudili pri onih demokratih, ki histerično iščejo takega predsedniškega kandidata, ki bi jim pri jesenskih volitvah zagotovil zmago. Svojo konvencijo bodo imeli prihodnji teden v Philadelphiji. Da-li se bo razvila v enak cirkus kakor so ga zadnjič inscenirali istotam republikanci, bomo videli v prihodnjih dneh. Znamenja vsekakor so, da bo ta cirkus bolj kilav. Razlogov je več, glavni pa ta, ker demokratje vidijo slabo znamenje na nebu. Boje se, ako bodo prisiljeni sprijazniti se s Harryjem, ki želi ostati v Beli hiši še štiri leta, vsaj pa si rešiti čast s tem, da si izsili nominacijo, da bodo sigurno poraženi in nastopili dobo sedmih suhih let. * Lakote se pa nihče ne veseli.

Zato se je dobršna skupina demokratskih politikov različnih barv vrgla v kampanjo za "draftanje" Eisenhowerja, ki je odložil svojo generalsko službo in postal glavar Kolumbijske univerze v New Yorku. Na to mesto so ga postavili wallstreetski bankirji in borzijani, ki imajo večino v direktoriju te univerze. Poleg palače so mu obljubili tudi $25,000 na leto, poleg tega pa bo od zvezne vlade prejemal $15,000 letne penzije in povrhu tudi dve limuzini in dva vojaška purša. S to plačo in penzijo bo torej že lahko živel, in to posebno še, ker je preskrbljen z rentom, avtomobili in purši.

Ike je bil pač rojen "pod srečno zvezdo." Priti od navadnega oficirčka do najvišjega generala pa do predsednika enega največjih vseučilišč, niso mačje solze. In zdaj ga mnogi demokratski politikaši žele posaditi še v Belo hišo, ne morda zato, ker vidijo v Eisenhowerju odličnega državnika, marveč iz razloga, ker hočejo s pomočjo njegovega slovesa ostati pri vladnih koritih ali priti do njih. Sicer je to glavni in edini cilj tudi republikancev.

★

Zadnji teden so poborniki Eisenhowerja tako zavriščali in dvignili toliko krika v javnosti, da je izgledalo kot bi že imeli njegovo zagotovilo. Zadnjo nedeljo jih je Ike sicer zavrnil, kakor je pred nekaj meseci zavrnil tudi republikansko kandidaturo. Toda njegovi pristaši v demokratski stranki niso odnehali. "Eisenhower, ali pa smo—fuč . . ." Tako nekako je donelo in še doni iz njih vrst. Na Eisenhowerjev "band-wagon" so zlezli tudi mnogi unijski voditelji, zlasti iz vrst CIO.

Pri vsej tej derviški gonji za "draftanje" Eisenhowerja je najbolj značilno to, da se nihče izmed njegovih podpornikov ne vpraša, kakšno stališče zavzema napram številnim vprašanjem notranje in zunanje politike. Predno je nastopil svojo sedanjo službo na polju višješolske vzgoje kot predsednik univerze, za kar očividno ni potrebna visoka akademska izobrazba, se je Eisenhower določno izrazil le o enem samem vprašanju:—militarizmu. To je storil nekaj dni pred odstopom svoje službe kot šef generalnega štaba, ko je nastopil pred kongresnim odsekom v prilog osedlanja dežele s prisilno vojaško službo. Takrat je odprto povedal in še podčrtal, da veruje v militarizem, ker je bil vzgojen kot militarist: veruje v oboroževanje in čim močnejšo oboroženo silo kot "pogoj za mir." To je znan recept vseh militaristov vseh časov in krajev. Ta recept pa je zgodovina že neštetokrat na glavo postavila in ga bo tudi v bodoče. Mir ne leži v smeri oboroževanja in militarizma, marveč le v splošni razorožitvi vseh narodov. Če ne bo prišlo do slednjega, bo prej ali slej prišlo pa do nove katastrofe.

Toda to je edina "kvalifikacija", katero je Eisenhower do danes navedel, bodisi za sedanjo službo "vzgojitelja" ali pa za predsedništvo Združenih držav. Slednjega, kandidature, se sicer brani, ker mu očividno ni za to čast in odgovornost. Človek se bolj čudi onim politikašem in kovačem javnega mnenja, ker ga hočejo postaviti na Trumanovo mesto vzlic temu, da razen militarizma ničesar ne vedo, kakšno stališče zavzema napram raznim perečim vprašanjem. Sicer velja to v veliki meri tudi za republikanskega predsedniškega kandidata Deweyja, ki je dobil nominacijo največ vsled tega, ker si je bil zgradil močno mašino in ker se je skrbno izogibal vsem javnim problemom.

★

Položaj, v katerem se nahajajo demokrati, je res patetičen do viška. Na eni strani se je Harry zaklel, da mora biti ponovno nominiran, na drugi strani se je pa proti njemu dvignila velika revolta ne samo med južnimi burbonci in rasisti, marveč tudi med desničarskimi liberalci in bossi korumpiranih demokratskih mašin izven juga. Zadnje dni se je proti Trumanu dvignil celo Frank Hague iz New Jerseyja, notorični boss ene najbolj korumpiranih političnih mašin v deželi. Pridružil se je Jacku Arveyju, Kelleyjevemu nasledniku v Chicagu, metropoli občinske korupcije na srednjem zapadu. In še cela vrsta drugih demokratskih bossov širom dežele—baje iz 18 držav.

Voditelji te anti-Trumanove revolte so s sigurnostjo računali, da bodo s svojimi inkantacijami zasnubili generala Eisenhowerja. Če njega ne, pa člana zveznega vrhovnega sodišča Williama O. Douglasa. Njega je do zdaj snubila le peščica liberalcev v demokratski stranki, ne pa politični bossi. Zanje je namreč preveč liberalen. Če se ga bodo končno oklenili, tedaj bodo to storili kot —"manjše zlo." Sicer pa Douglas ni še z mezincem pokazal, da je pripravljen zapustiti vrhovno sodišče in prevzeti kandidaturo. Ker drugega kandidata ni na vidiku, se bodo Trumanovi uporniki končno morda le morali zadovoljiti s Harryjem in se udati v—božjo voljo.

Zares patetično. Stranka, ki je bila na krmilu 16 let, je v škripcih za predsedniške kandidate—enako kakor so bili republikanci po skrahiranju Hooverja. In v škripcih se je znašla, ker se je po smrti Roosevelta, odnosno že prej, vdinjala v službo reakcije.

Če bi se ne bila pojavila nova progresivna stranka z Wallacem in Taylorjem na čelu, bi bila politična situacija v deželi za vsakega progresivno usmerjenega državljana res prazna in pusta in temna. Druge izbire bi ne bilo kakor med sajastim piskrom in umazano ponvo.

Vabljeni ste na veliko slavnost

Chicago.—Kam ste namenjeni prihodnjo nedeljo, Slovenci in Slovenke, ki živite v Chicagu in bližnji okolici? Vabljeni ste, da se udeležite velike slavnosti slovanskega dneva, ki jo priredi čikaški odbor Ameriškega slovanskega kongresa v dobro znanem Pilsenovem parku prihodnjo nedeljo, 11. julija.

Kot znano, se vrši slavnost slovanskega dneva pod avspicijo te organizacije že več let in vsakikrat z jako lepim in zelo zanimivim programom. Tako bo tudi letos.

Odbor se je posebno potrudil, da se letošnja slavnost dobro izvede in da bo za posetnike poleg potrebne jedi in pijače, brez katerih si take prireditve skoraj ne moremo predstavljati, tudi veliko razvedrila in splošnega užitka.

Za delavskega človeka je ta prireditev kot nalašč. V prijaznem Pilsen-parku se boste lahko zabavali na prostem in zaeno poslušali odlične govornike in lepe pesmi, ki jih bodo zapeli razni pevski zbori. Na programu bo še marsikaj drugega lepega in za razvedrilo potrebnega. Zato pridite gotovo na to prireditev prihodnjo nedeljo popoldne. Naslov je: 3000 West 26th st., Chicago, Ill.

Odbor.

Iz urada "Big" Tonyja

III.

Oakland, Cal.—Obiskali smo tudi Joea Kahneta v Enumclawu, Wash. Z nama sta se peljala tudi John Kramer in njegova žena. On živi na farmi, zato smo ga težko našli. Med Slovence ne gre dosti, zato ga ni nihče poznal. On je bil moj sosed v stari domovini. Poseduje 40 akrov zemlje, ki je vsa lepo obdelana. Ima tudi 20 glav govedi živine. Pravil mi je, da ima dosti dela in jela. Našega obiska je bil zelo vesel. Postregel nam je s pijačo in jedačo.

Mary Bernik iz Detroita mi je pisala, da kadar se popeljem v Renton, naj obiščem tudi njeno sestrično Mary Potočnik v Cumberlandu. Za kažipot sta se z nama peljala tudi mr. in mrs. Fred Medvešek in žena. Našega obiska je bila zelo vesela. Ona je bila prva v Washingtonu, ki mi je dala poljubček, za katerega sem ji potem eno zaigral. Mary je vdova. Naročila mi je, naj ji preskrbim ženina, takega, ki bi imel kaj pod palcem. Ona je poštarica in obenem vodi grocerijo. Potem smo jo še enkrat obiskali in nam je postregla z jedačo in pijačo. Hvala za gostoljubni sprejem, Mary. Ženina ti pa kmalu pošljem, da ti bo delal kratek čas. Ha-ha-ha!

Peljali smo se tudi v Cle Elum k družini Bartola Medveda, kamor smo bili povabljeni na tako zvani "shower", katerega so priredili hčerki miss Medved. Ona je najmlajša hči. Prijazno dekle in izučena bolničarka, sedaj se bo pa omožila s prijaznim fantom. Želimo ji obilo sreče v novem stanu.

Pravijo, da je v državi Washington dosti medvedov, a jaz sem videl samo dva, toda oba sta zelo prijazna in pohlevna—Medved in Medvedka! Tako sta prijazna, da sta vsem dala prenočišče. Na tej zabavi smo se imeli imenitno. Drugi dan je bilo nas precejšne število pri kosilu. Ker je bilo tisti dan precej vroče, je Medved skrbel, da nismo trpeli žeje. Tako sta oba priljubljena, da sva se težko poslovila od nju. Lepa hvala Medvedovi družini za gostoljubni sprejem.

Obiskali smo tudi majhno rudarsko naselbino Black Diamond. Oglasili smo se pri rojaku Franku Orehku. On je nam postregel s pravo kalifornijsko kapljico. Z nama sta bila zopet mr. in mrs. Medvešek. Od tu smo jo mahnili pa v Enumclaw. Tu sem se seznanil z Matildo Pečnik, Mary Balind in z družino Mihelich. Družba je bila židane volje. Na zahtevo sem moral igrati. Tukaj sem se pritožil, da sem do sedaj dobil šele samo en poljubček. Pa je pomagalo! Takoj sem dobil kar tri po vrsti!

Dne 13. junija smo šli pa vsi na "ohcet". Vdovcu Petru Matkovichu je postajalo življenje zelo dolgočasno, ravno tako tudi mrs. Mary A. Madden, in sta se dogovorila, da bi bilo bolj prijetno življenje za oba, če bi se združila in postala mož in žena. In tako se je zgodilo! Svatba se je vršila v American Legion-dvorani v Rentonu ob veliki udeležbi. Povabila sta vse svoje prijatelje od blizu in daleč. Vsega je bilo dovolj. Na tej svatbi sva imela zopet priliko se seznaniti z mnogimi rojaki. Razumljivo, moja koncertina je zopet pela.

Zadnji teden najinega bivanja v Rentonu sva ostala pri družini Freda Medveška. Oba sta zelo družabna, ravno tako tudi njih hčerka Hilda. Fred me je opozoril, da nisem obiskal družine Križak. Torej smo šli obiskat tudi njo. Oba sta družabna in napredna. Sedaj se bo treba pa posloviti od prijaznih rojakov in se podati na pot proti domu.

Renton se mi zelo dopade. Tukaj je vse zeleno in zelo pripravno za ribolov. Pravili so mi tudi, da imajo dobro vodo. To meni ni znano, ker je nisem pokusil, kajti sem pil pivo in vino — če verjamete al' pa ne. Dne 15. junija sva se pa poslovila od prijaznih rojakov in jo mahnila proti Portlandu, Oregon. Vozeč se proti Portlandu, sva imela priliko ogledati si poplavo. Vse pod vodo! Prenočila sva zopet pri družini Stružnik v Portlandu. Drugi dan naju je John Stružnik peljal na visok hrib in smo videli, da je vse pod vodo. Poplava je prišla tako nepričakovano, da je čudež, da ni bilo več človeških žrtev. 18,000 oseb je izgubilo svoje

Boris Shishkin, ekonomski svetovalec ADF, ki večkrat nastopa po radiu kot predstavnik federacije.

imetje! Koliko je človeških žrtev, ne bo nikoli dognano. Kdor se zanima za svetovne dogodke, ve, da je bilo to nekaj strašnega in groznega.

Isto jutro sva se poslovila od prijazne Stružnikove družine in jo mahnila proti Californiji. Prevozile sva do californijske meje, kjer so pregledali, če imava kaj sadja, a niso ničesar našli. Prepovedano je tudi peljati preko meje cvetice in sadna drevesca. Čudne postave! Kako pa velike družbe dobijo jabolka iz države Washington? Naši mami so prav ugajale šmarnice, ki jih je dala mrs. Strnad s koreninami. Skril sem jih, da jih uradnik na meji ni našel.

Ustavila sva se v mestecu Yreka, Cal., dobila prenočišče v turistični kabini in se dobro odpočila. Drugi dan sva nadaljevala potovanje proti domu, kamor sva dospela 17. junija ob treh popoldne.

Prijetno je iti na obisk k prijateljem. Prevozila sva tja in nazaj vsega skupaj 2,236 milj brez vsake neprilike. "Lizo" smo napojili z gasolinom, Toneta pa z vinom, pa sva oba korajžno vozila! Mama je pila pa vodo, kavo in mleko. Imela je veliko nalogo: vedno je pazila, da nisem preglobоko pogledal v čašo. Vprašal sem jo, kako ona ve, kdaj ga imam dovolj pod kapo? "Kaj ne bom vedela, saj te poznam 40 let!"

"Kako pa to, da ne veš kdaj sem žejen?" jo vprašam. "Saj tudi tisto vem. Če ti kdo ponudi pijačo, se je nikoli ne braniš." Dam ji vse priznanje in ji obljubim, da ji bom zvest še 40 let.

Sedaj sva zopet doma. Hvala Bogu, bi rekel po stari navadi, za srečno rajžo. Jaz pa pravim po moji novi navadi, hvala "Big" Tonetu, ki je previdno vozil!

Težko sva se poslovila od prijaznih ljudi v Rentonu, sedaj pa doma premišljeva, kako je bilo prijetno! Vse povsod so naju prijateljsko in gostoljubno sprejeli, kakor da bi se poznali že več let. V Rentonu so sami "old-timerji" in člani SNPJ. Mladina dobro obvlada slovenski jezik in zelo ljubi slovensko petje in godbo.

Mesec dni sva se dobro zabavala in čas je vse prehitro minil. Morala sva se posloviti od prijaznih ljudi. Žal mi je, ker je tako dolga pot. Ko bi bili 300 milj bližje, pa bi se večkrat videli.

Naša mama se hoče posebej zahvaliti za prijaznost in gostoljubje Mary Medvešek in hčerki Hildi, Frances Kramar, Mary Strnad, mrs. Peternel in hčerkam, Manni Blazich, mrs. Bisiak, mrs. Repovz in hčerki, mrs. Omeck in hčerki Mary ter Stefi Dime. Od teh prijaznih Slovenk se je poslovila s težkim srcem. Za slovo je dobila od vsake poljubček. Yes, pa tudi jaz sem bil deležen, če verjamete al' pa ne.

Oprostite, če sem katero ime izpustil. Vseh se ne morem spomniti. S tem opisom našega potovanja ni moj namen nikokar žaliti. Imam vse rad. Ako bi ne imel spoštovanje do Slovencev, bi ne prišel vas obiskat tako daleč. Sedaj pa vsem skupaj lepa hvala za prijateljstvo in gostoljubni sprejem! Kličem vam: živeli Slovenci in Slovenke v Rentonu in okolici! (Konec)

Anton Tomšič.

Poročilo tajnika podružnice 48 SANSa

Cleveland, O. — Zadnje čase smo pri naši podružnici prejeli sledeče prispevke za obrambo našega tiska:

Društvo V boj 53 SNPJ $100, družina J. F. Terbižan $5, mesto venca za pokojno mrs. Močnik, Frank Rupnik in soproga $5, Amalija Terbižan $2, Joe Mrvar in soproga $5, mesto venca za pokojnim J. Strgarjem, Louis Lemut $5, mesto venca za pokojnim Frankom Stibilom, Jack Marinko in žena $5, mesto venca za pokojnim Johnom Zavrlom, Anton in Cilka Jankovich $5, mesto venca za pokojnim Zavrlom. Dalje so prispevale tri osebe po $1.

Za članarino smo prejeli:

August Zurc $2, društvo Kras 8 SDZ $6, Josephine Vesel $2, društvo Vipavski raj 312 SNPJ $18 (tri mesece), Louis Paulich (izročil A. Jankovich) $2. Za otroško bolnišnico pa je daroval Janko Rogel $5, mesto venca za pokojno mrs. Močnik, rojak Stopar in njegova žena pa $2.

Najlepša hvala vsem prispevateljem! **J. F. Durn**, tajnik.

Šmiranje tretje stranke na podeželju

Nokomis, Ill.—Tukaj smo pobirali podpise za progesivno stanko, toda v izložbenih oknih trgovin so se pokazali veliki letaki, na katerih je bilo napisano, da je tretja stranka neameriška in komunistična. Ljudje so se res ustrašili in tudi nekateri naši rojaki niso hoteli podpisati peticije, boječ se, da bi izgubili starostno podporo.

Podpisana sem pisala na Odbor za izvolitev Wallacea v Stauntonu in povedala, kako v našem mestu strašijo ljudi. Odgovoril mi je Oscar Sturm in pojasnil, da je tiste sovražne letake proti tretji stranki dala tiskati demokratska stranka.

V pismu je tudi priložil izrezek iz časopisa Chicago Star, v katerem je navedeno, da je državni direktor tretje stranke William Miller šel pred okrajnega pravdnika in zahteval, da vso stvar takoj prične preiskavati velika porota. Postava namreč zahteva, da morajo biti na takih letakih navedena imena uradnikov organizacije, ki jih izda, prav tako njihovi naslovi, toda ti letaki so imeli samo podpis "United Veterans Council of Illinois". Miller je izjavil pred pravdnikom, da je te letake dala tiskati demokratska stranka.

Dandanes se dogajajo res velike lumparije. Mi ne maramo nobenega "izma", pač pa svobodo, mir in prosperiteto!

Mary Pechnik.

V Prosveti se dnevno svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

RAZNOTEROSTI

NA DELU ZA TRETJO STRANKO

V Prosveti čitamo poročila iz mnogih naših naselbin o delu naših rojakov za tretjo stranko. Če bi se druge narodnosti tako zanimale za tretjo stranko kot se slovenska, potem bi Henry Wallace in kandidati nove stranke zmagali pri jesenskih volitvah z veliko večino.

Tudi Slovenci v Chicagu so na delu za tretjo stranko. Na pobudo centralnega odbora čikaških podružnic SANSa je bil ustanovljen Wallacev klub v 22. wardi, v katerem sodelujejo tudi Čehi. Louis Zorko je začasni predsednik tega kluba. Za novo stranko se tu veliko prizadeva tudi Donald Lotrich, Frank Japić, Bizjak in drugi. Za nabiranje podpisov pa je bila najbolj pridna Frances Vider, žena gl. tajnika SNPJ. Donald Lotrich je bil izvoljen za delegata za narodno konvencijo nove stranke. Dobro bi bilo, da bi se naša društva združila in poslala vsaj par delegatov na to važno konvencijo.

STRAH PRED NOVO STRANKO NARAŠČA

Da se starim političnom tresejo hlače pred dinamičnimi silami nove stranke, je dokaz teror, ki ga izvajajo proti novostrankarjem kjer koli ga morejo. Poročila prihajajo iz notranjih krajev in mest države Illinoisa, da zlasti bivši vojaki nasprotujejo novi stranki in grozijo njenim pristašem. Pred kratkim pa je čikaška policija brez vzroka aretirala 15 študentov, pristašev nove stranke, ko so zborovali v neki stanovanjski hiši.

RADIO-TELEFON NA VLAKIH

Iz New Yorka poročajo, da bo New York Central-železniška družba že letos instalirala radiotelefone v vlakih "Twentieth Century Limited". Vlak bo drvel z brzino 60—70 milj na uro, potnik pa se bo lahko mirno po telefonu razgovarjal.

NOVA ZDRAVILA ZA PELODOVO BOLEZEN

Mnogo ljudi trpi za tako zvano boleznijo "hay fever", ki povzroča nepretrgano kihanje v poletnih mesecih. Do zadnjih časov so imeli le malo učinkovitih lekov za zdravljenje te bolezni, med zadnjo vojno pa so razvili zdravilo, ki se imenuje 2,4-D, poleg približno 20 drugih novih lekov. "Hay fever" ali "seneno vročico" navadno ne povzroča seno, pač pa v zraku plavajoč cvetni prah ali pelod.

HIROHITA NIMAMO RADI SAMO AMERIČANI, AMPAK TUDI PAPEŽ

Če je kdo poceni prišel skozi zadnjo vojno, je to gotovo japonski cesar Hirohito. Dasiravno je bil tudi v veliki meri odgovoren za japonski napad Kitajske in pozneje Zedinjenih držav, ni bil proglašen za vojnega zločinca in ostal je še nadalje na japonskem prestolu pod ameriško protekcijo.

Hirohito pa nima prijateljev samo med Američani, ampak tudi med drugimi visokimi dostojanstveniki, med njimi tudi papeža, kateri je pred kratkim počastil svojega kamerada iz časov osišča in mu poslal svojo sliko.

MOČ OČETOVE LJUBEZNI

Mladi oče Roy Meck iz Chicaga je ponosno peljal iz bolnišnice svojo ženo in šest dni staro hčerko-prvorojenko. Avtomobil je vozil previdno in počasi, nenadoma pa pridrvi avtobus in Meckov avtomobil odrine h kraju ceste in ga nekoliko zadene. Meckovi ljubi ženički se sicer ni ničesar hudega zgodilo, ne hčerki, toda že ob sami misli, da bi se radi brezobzirnosti avtobusnega voznika lahko zgodila nesreča, se je mladi mož tako razburil, da je pognal avtomobil za njim, ga dohitel, skočil v avtobus in pričel z vso silo mlatiti po vozniku. Na lice mesta so prišli policisti, toda Mecka niso mogli odtrgati od voznika, dokler ni potegnil srajce raz njega.

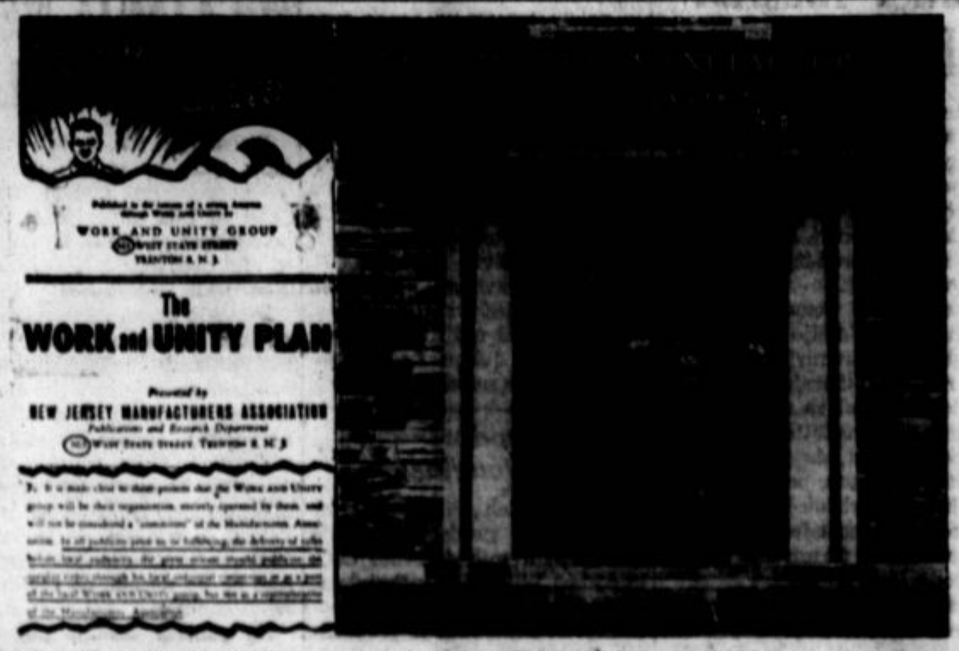

V državi New Jersey se je zveza tovarnarjev spričela nove skeme za širjenje svoje propagande. Po vseh mestih in vaseh namerava organizirati svoje propagandistične celice pod masko "The Work and Unity Plan". Urad te nove propagandistične organizacije velebiznisa ima isti naslov kakor glavni stan podjetniške organizacije. V svojih navodilih tem celicam strogo zabičuje, naj njih propagandisti ne nastopajo odprto, to je kot glasniki zveze tovarnarjev, marveč kot "patrioti". Z govori jih bo zalagala zveza tovarnarjev.

MEDNARODNI TRUST VOJNIH HUJSKAČEV

M. Rubinstein

Leta 1947 je izšla v New Yorku knjiga Richarda Sasulyja "I. G. Farbenindustrie". Avtor knjige—ameriški ekonomist in novinar—ki je bil leta 1943 mobiliziran v vojsko, leta 1945 pa poslan na delo v ameriško sekcijo Zavezniškega kontrolnega sveta za Nemčijo, kjer je vodil po vojni odsek za informacije in zvezo v finančnem oddelku sveta.

Sasuly je bil član skupine polkovnika Bernarda Bernsteina, ki je preiskoval dejavnosti I. G. Farbenindustrie in drugih nemških monopolov. Ta preiskava, ki je odkrila najtesnejšo povezanost nemških monopolov z ameriškimi trusti in njihovimi agenti v vodilnih organih ameriške okupacijske cone Nemčije, ni bila po volji državnemu departmentu in ameriškim vojaškim oblastem. Že čez štiri mesece so polkovnika Bernsteina odstranili z njegovega položaja.

Uvod h knjigi je napisal senator Claude Pepper, ki pravi v njem, da je zbral Sasuly obilo dejanskega gradiva, ki pomeni "porazno obdolžitev" I. G. Farbenindustrie in njenih ameriških pajdašev v mednarodnih kartelih, gradivo, ki pomaga spoznati resnične vzroke druge svetovne vojne in mnoge strani povojnega mednarodnega položaja.

Pepper piše, da zadeve I. G. Farbenindustrie ne smemo spraviti v arhiv.

"I. G. Farbenindustrie in tista kartelska praksa, ki je najbolje izražena v tem koncernu, sta se v veliki meri ohranila tudi zdaj. Tudi zdaj pomenita nevarnost za ves svet, ki še ni dokončno poštel žrtev druge svetovne vojne".

Monopoli, ki teže za imperialističnim "ameriškim mirom" ("pax americana"), zasnovanem na sili orožja, so najhujši sovražniki mednarodnega sodelovanja, najnevarnejši netilci nove vojne. Sasuly opisuje vrsto novih vojnih tovarn, katerih graditev so forsirali hitlerjevci v zadnjih mesecih vojne, ko je bil neogibni poraz Nemčije slehernemu že jasen. Te tovarne so gradili v upanju "da jim bo dovoljeno dovršiti to delo in izdelovati letala za bodočo vojno, tokrat vojno ob podpori prijateljskega zaledja proti osovraženim Rusom na vzhodu."

Prva poglavja Sasulyjeve knjige so posvečena zgodovini I. G. Farbenindustrie. Dejavnost tega morskega pajka nemške kemične industrije je bila vedno strogo tajna, kar velja zlasti za njene zveze s tujino. Celo zdaj, po natančni preiskavi, ni znana toča vsota kapitalov I. G. Farbeindustrie. Znano je samo, da so znašala njena čista aktiva najmanj 6 milijard mark in da je imel ta koncern levji delež kapitala v nad 380 drugih nemških tvrdkah. Po vsem svetu razpredena organizacija tega koncerna je obsegala nad 500 tujih tvrdk.

I. G. Farbenindustrie, ki je bila v nemški kemični industriji malone neomejen gospodar, je imela poleg tega v rokah rudnike premoga, magnezita, sadre in soli, imela je lastne naprave za pridobivanje koksa in bila je bogat delničar metalurgičnih tvrdk. Ko je ustanovil Henry Ford v Nemčiji podružnico svoje družbe, je I. G. Farbenindustrie takoj kupila skoraj vseh 40% delnic, ki jih je prodal Ford v Nemčiji. Da bi okrepili zveze, je vstopil predsednik uprave I. G. Farbenindustrie Karel Bosch v upravo nemške delniške družbe Ford, Edsel Ford pa je postal član uprave na novo ustanovljene ameriške družbe I. G. Farbenindustrie.

Te, pa tudi mnoge druge zveze nemškega kemičnega koncerna z ameriškimi monopoli so bile vzrok, da proizvodna zmogljivost podjetij I. G. Farbenindustrie v zapadni Nemčiji med drugo svetovno vojno skoraj sploh ni bila prizadeta. Bombardiranje ameriškega in angleškega letalstva osnovnim vojnim tovarnam I. G. Farbenindustrie ni povzročilo škode, te tovarne so ostale nepoškodovane med razvalinami in opustošenjem v mestnih okrajih okrog njih.

Temu se ne bomo čudili, če upoštevamo, da je I. G. Farbenindustrie, o kateri pravi Sasuly, da je "v pravem pomenu besede izdelala načrt za drugo svetovno vojno" in imela odločilno vlogo v pripravah nanjo zrasla ob pomoči ameriških in angleških posojil.

"Anglija in Združene države Amerike", piše Sasuly, "sta se borili v drugi svetovni vojni proti sovražniku, ki sta mu sami pomagali, da se je oborožil . . . Bolj, kakor katera koli druga velika tvrdka, je bila I. G. Farbenindustrie v središču mreže mednarodnih kartelskih sporazumov. Preiskava v koncernu I. G. Farbenindustrie je tudi pokazala, kako so se kartelske zveze, ki so zajele vso Evropo ter segale čez Atlantski ocean v Združene države Amerike in Latinsko Ameriko, spremenile v sistem, po katerem je bila skovana vojna".

Ne bomo se mudili pri "predzgodovini" koncerna I. G. Farbenindustrie, ki je zrasel iz nemškega kartela anilinskih barv. V Sasulyjevi knjigi je ta "predzgodovina" podrobno opisana. V tem zgodnjem obdobju je obsegal krog njegove dejavnosti med drugim razne panoge pridobivanja premogovnih ekstraktov, zlasti farmacevtskih proizvodov. Sasuly omenja, da "prav to področje jasno kaže, kako se dejavnost kartela povsod obrača proti interesom človeštva."

Velik del odkritij, ki so jih dosegli nemški znanstveniki na področju farmacevtike, je spadal med skrivnosti laboratorijev I. G. Farbenindustrie in ta koncern jih je izkoriščal prvič za to, da je spravljal velikanske dobičke, drugič pa kot vojno orožje.

To velja tudi za znano odkritje Paula Erlicha, ki mu je dal koncern na razpolago laboratorij, da je delal v njem. Ko je Erlich končno odkril salvarzan, je imela I. G. Farbenindustrie v rokah popoln monopol za proizvodnjo tega preparata, kar je omogočilo tvrdki, da je določila zanj izredno visoke cene. Ko pa se je začela prva svetovna vojna, so bile vse pošiljke salvarzana v druge dežele ustavljene. Isto se je zgodilo z vrsto drugih važnih zdravil, zlasti s sredstvi za anastezijo. Nemški farmacevtski monopol je bil vojno orožje.

Že po vojni, ko je izdelal sredstvo proti spalni bolezni, ki je divjala v tropskih krajih Afrike, je koncern predlagal Angliji zamenjavo patenta na to dragoceno zdravilo za afriške kolonije, ki jih je bila Nemčija izgubila. Do kupčije pa ni prišlo, ker se je kemikom v drugih deželah posrečilo izdelati analogne sintetične preparate. Sasuly piše v svoji knjigi, da se je I. G. Farbenindustrie posrečilo za dolga leta zadržati uporabo sulfamidnih preparatov, odkritih že leta 1908. Skoraj 30 let je bil sulfamid pokopan v laboratorijih nemškega monopola, ki je čakal, kdaj bo napočil najugodnejši trenutek, da bi izročil novo zdravilo splošni uporabi.

Sasuly piše, da je "I. G. Farbenindustrie prikrivala svetovni javnosti učinkovito sredstvo za ohranitev človeških življenj, ker je hotela dobiti proizvod, ki bi ga lahko patentirala in izkoriščala kot monopol. Leta 1936 so postali sulfapreparati splošna last kljub vsem naporom I. G. Farbenindustrie, da bi do tega ne prišlo."

Med prvo svetovno vojno je imel ta koncern v rokah vso proizvodnjo razstrelitev. Brez njega bi nemška vojska niti enkrat ne mogla ustreliti. Hkrati je silila I. G. Farbenindustrie nemške generale v kemično vojno ter prevzela ne samo proizvodnjo strupenih plinov, marveč tudi vso organizacijo posebno kemične službe v nemški armadi.

I. G. Farbenindustrie je pripravila takrat tudi metode ekonomske vojne, zlasti metode širokega izkoriščanja svojih mednarodnih kartelskih zvez, da bi oslabila in zatrla kemično industrijo drugih dežel.

Pogoji versajskega miru in okupacije Porurja po zavezniških četah I. G. Farbenindustrie nikakor niso prizadeli. Inflacija je pospeševala nadaljnjo obogatitev njenih delničarjev na račun znižanja življenjske ravni delavcev in pomagala koncernu, da je poravnal stare dolgove.

Leta 1925 se je koncern spremenil v enotni centralizirani monopol in hitro postal vodilna sila nemškega kemičnega imperializma. V politiki se je povezal z vsemi nemškimi desničarskimi strankami in izkoristil denar za vpliv na izid volitev. V letih 1931 in 1932 so kolovodje I. G. Farbenindustrie večkrat prispevali denar v strankino blagajno hitlerjevske stranke. Imeli so vodilno vlogo v tistih pogajanjih nemških industrijcev in finančnikov s Hitlerjem, ki so spravila fašizem na krmilo in omogočila nemškim monopolom, da so začeli na široko pripravljati drugo svetovno vojno.

Gradivo iz arhiva Dupontovega trusta, ki ga navaja Sasuly, kaže, da so postale nemške tvrdke že leta 1924 glavni Dupontovi tekmeci v Evropi v pogledu proizvodnje brezdimnega smodnika in da so pri tem prehitele francoske in italijanske tovarnarje. Kljub tej konkurenci so vrnitev nemških tvrdk v mednarodni kartel proizvajalcev orožja pozdravljali in sicer ne samo zaradi stare tesne povezanosti med tovarnarji orožja v raznih deželah, marveč tudi zato, ker je "ko je začela za Hitlerja nemška vojna industrija obratovati z vso zmogljivostjo, to blagodejno vplivalo na oboroževalno industrijo drugih dežel."

V vseh kapitalističnih deželah so trgovci zavohali mastne dobičke.

"Toda" piše Sasuly, "v primeri s podporo, ki jo je dobivala od investicij kapitala v tujini, je pomenilo celo mednarodno sodelovanje gospodarjev oboroževalne industrije za Nemčijo malo. Brž ko je bil storjen konec inflacije in ko je bila marka stabilizirana, je v Nemčijo dobesedno pljusknil val tujih posojil. Ob pomoči tujega kapitala so nemško industrijo v velikem obsegu modernizirali in obnovili."

Izredna važna vloga I. G. Farbenindustrie v pripravah hitlerjevske Nemčije na vojno je bila v razvoju proizvodnje sintetičnega amoniaka, sintetičnega bencina in sintetičnega gumija. To so bili tisti člani vojno-ekonomskih priprav, ki jih Nemčija v prvi svetovni vojni ni imela.

Ko so začeli voziti tanki na sintetični bencin s pnevmatikami ali tankovskim kolesjem, izdelanim iz "buna S", je nemški generalštab spoznal, da je prišla povsem nova oborožitev Nemčije v zadnjo fazo. Zdaj bi se vojna lahko začela takoj, ko bi dal Hitler znak."

Toda še mnogo prej, preden so počili prvi streli, se je razmahnila, kakor pravi Sasuly "tiha vojna, vojna propaganda, vojna špionaža, zlasti in najbolj pa —vojna ekonomske agresije."

I. G. Farbenindustrie je bila v tej vojni eden izmed prvih borcev. Mreža njenih kartelskih zvez je pokrila proti koncu ves kapitalistični svet. Široko razpredeno prodajno organizacijo so izkoristili za to, da so spravili fašistične agente v vse važne kotičke sveta. Sistem podružnic v tujini, investicij kapitala in aktiv I. G. Farbenindustrie je obsegal 93 držav.

Mnoge tuje tvrdke, ki so bile pod kontrolo I. G. Farbenindustrie, so bile skrbno zamaskirane. Primer takega maskiranja v Združenih državah Amerike je tvrdka "General Aniline and Film Corporation". V trenutku, ko so Združene države Amerike posegle v drugo svetovno vojno, se je imenovala ta tvrdka neodvisna združba. Delniški kapital iz previdnosti ni pripadal I. G. Farbenindustrie, marveč slamnati tvrdki "Chemie" v Švici, ki je bila najvažnejši člen v verigi zamaskiranih udeležb I. G. Farbenindustrie. Ko se je začela vojna, so bile opravljene vse juridične formalnosti za pretrganje zvez med I. G. Farbenindustrie in švicarsko "I. G. Chemie", da bi spravili tako toli dragoceno lastnino v Združenih državah Amerike kakor je bila "General anilin and film Corporation" iz kategorije sovražne družbe v mirno pristanišče nevtralne imovine. In res so se stare zveze v celoti ohranile, dasi so bile konspirativne.

Vzporedno z General anilin and film Corporation je ustanovila I. G. Farbenindustrie v New Yorku posebno organizacijo "Chemnico" in "Corporated" za črpanje tehničnih informacij vojaškega pomena. Delnice te družbe so bile formalno v rokah ameriških državljanov. Nameščenci so bili tudi večinoma ameriški državljani. V resnici pa je bila organizacija "Chemnico" organ hitlerjevskega vojnega vohunstva. To spretno maskiranje je omogočilo hitlerjevskim agentom, da so vso vojno mirno presedeli v Združenih državah kot povsem ugledni državljani.

Zapuščeno opekarno v Kosezah je rajon Šiška preuredil v sodoben obrat

Ljubljana.—V četrtek popoldne je začela obratovati obnovljena opekarna v Kosezah, ki bo pod spretnim vodstvom rajonskega odbora Šiške izdelovala opeko za lokalne in po možnosti tudi za splošne potrebe. Osemnajst let je bila ta opekarna zapuščena. Vsa ta leta niso glavni deli poslopja koristili nikomur in so zadnja leta že začeli razpadati. Le strojnica in sušilnica sta po osvoboditvi služili "Gustroju" za skladišče. Opekarna je bila last privatnika, ki ga ni prav nič vznemirjalo to, da rabimo za številne novogradnje še več opeke, kakor je morejo izdelati vse naše opekarne.

Pred približno 3 meseci je prevzel zapuščeno opekarno v Kosezah rajon Šiška. Pri pregledu so strokovnjaki ugotovili manjše okvare peči. Tudi ogelni del poslopja, ki ga je zaradi materiala neodgovorno podrl "Gustroj", je bilo treba znova pozidati. Ureditev opekarne je prevzel član rajonskega odbora Karl Pevec, ki je kot rajonski upravnik za zgradbe dal tudi največ pobude za obnovo opekarne. Pod njegovim vodstvom in pod vodstvom Alojza Križnika iz Združenih opekarn je obnova hitro napredovala. K skupnim uspehom so mnogo pripomogli prostovoljci, uslužbenci električne cestne železnice, ki so pomagali pri vseh strokovnih delih.

Pred nekako enim mesecem so mehaniki cestne železnice montirali v obnovljenem poslopju stroj za izdelavo zidakov, ki ga je odkril tov. Pevec med staro šaro. Dele, ki so manjkali, so izdelali mehaniki v prostem času. V opekarni sami ni našel rajonski odbor ob prevzemu niti enega stroja. Tudi tračnic za industrijski tir ni bilo več. Te so si izposodili od kemične tovarne.

Obnovljena opekarna bo na leto lahko izdelala več milijonov zidakov. Zato zasluži rajon Šiška, ki je z majhnimi stroški ob pomoči delavcev cestne železnice vrnil zapuščeno opekarno naši proizvodnji, prav posebno pohvalo. Ker je pri nas gotovo še nekaj takih opekarn, kakršna je bila v Kosezah, naj bi služil rajon Šiška našim okrajnim in krajevnim ljudskim odborom za zgled.

V Šmartnem pri Slovenjgradcu so obnovili šolo

Ljubljana.—Leta 1944 je okupator požgal šolo. V eni noči je ostalo od velike stavbe samo zunanje zidovje in kup pogorišča. Takoj po osvoboditvi so domačini začeli z obnovo. 15. decembra 1946 so že odprli razred v pritličju in zraven prizidani oder, ki služi ljudskemu izobraževanju. S tem je Šmartno postalo pravo kulturno-prosvetno žarišče Mislinjske doline.

V letu 1947 so z delom nadaljevali.

Letos je dograditev tudi v okrajnem načrtu, kar je dalo nove pobude. Ves zimski čas so obnavljali šolo v notranjosti in z investicijo 590,000 din je bilo zagotovljeno dokončno delo.

Za "pionirski dan" 27. junija bodo šolo slovesno odprli. Pionirska razstava, prireditev na predvečer slavnostnega dne in velik pevski festival na dan otvoritve bodo dvignili praznično razpoloženje delovnega ljudstva.

1. julija bo že služila nova šola svojemu namenu. Šmarski pionirji, ki so samo v mesecu maju prekoračili obveznost 660 ur prostovoljnega dela za sto ur, bodo sprejeli na oddih in okrevanje tovariše iz Murske Sobote za dva meseca. Dokončano je veliko delo in Šmartno bo ponosno na delu, ustvarjeno v svobodi in v času druge petletke, ponosno na novo šolo, okras Mislinjske doline.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

AMERIŠKO DELAVSTVO — IZGUBE IN PRIDOBITVE PO PRVI SVETOVNI VOJNI

(Šesti od serije devetih člankov o zgodovini delavskega gibanja v Ameriki. Spisano na podlagi podatkov delavskega departmenta.)

V prvi svetovni vojni je zabeležilo organizirano delavstvo, posebno v masnih industrijah, velike pridobitve, ali kratka in občutna ekonomska kriza l. 1921-22 je zelo oslabila te pridobitve. Val stavk ni mogel zaustaviti zahtev po znižanju plač. Od l. 1920 do 1923 se je število organiziranih delavcev znižalo od najvišje številke članstva v vojni (pet milijonov) na 3½ milijona. Nižanje članstva unij se je nadaljevalo celo potem, ko je industrija beležila velik razmah, ker se je razvila produkcija cenenih avtov, radioaparatov in drugih pritiklin, ki so bile potrebne razvijajoči se radijski in filmski industriji.

L. 1929, ko je ameriška "prosperiteta" dosegla svoj višek in je prišel znani polom na Wall Streetu, so štele ameriške unije samo 3,625,000 članstva. Od 105 mednarodnih ali narodnih unij, ki so pripadale k Ameriški delavski federaciji, jih je le 44 ohranilo svojo prejšnjo trdnost v članstvu ali pa še beležilo porast po letu 1925. V isti dobi so izvajali delodajalci številne napade na unionizirano delavstvo v tej deželi. V tem so bili tako uspešni, da je ostalo desetletje med 20timi in 30timi zaznamovano kot "doba odprte delavnice." Delodajalci so se posluževali vsakojakih načinov za ošibljenje delavskih organizacij, sami so uvajali ozir. ustanavljali pokojninske sklade in načrte, delavcem so oskrbili športna igrišča, po drugi strani pa so drobili stavke s stavkokazi.

Finančnemu polomu 29. okt. 1929 je sledila velika depresija in nezaposlenost. Število unijskega članstva je padlo na tri in četrt milijona članstva l. 1932, odpadali so delavci posebno tam, kjer so novi stroji nadomeščali izurjene delavce, kakor tudi v takozvanih "bolehajočih" ali hirajočih industrijah premoga in tekstilij. Strokovni unionizem si je spet opomogel, ko je je bil leta 1933 uveden narodni zakon za obnovitev industrije (National Industrial Recovery Act). En del tega zakona je določal, da se smejo delavci organizirati v lastnih unijah in voditi z delodajalci kolektivna pogajanja. Unije so tako l. 1933-34 pridobile novega članstva, unija krojaških delavcev je pomnožila svoje članstvo od 40,000 do 150,000 in za toliko in več so pomnožile svoje članstvo nekatere druge velike unije, kot vozniška, strojniška, premogarska itd. Za tem nenadnim porastkom pa je spet prišel zastoj radi odloka vrhovnega sodišča, ki je ukinilo zgoraj omenjeni zakon. Delodajalci so vzpostavili načrt reprezentacije v tovarnah in s tem ovirali unionizem. Industrija se je borila proti znanemu Wagnerjevemu zakonu, uvedenem l. 1935—ta zakon je vključeval takorekoč vse važne člene in naredbe industrijsko-obnovitvenega osnutka, ki ga je ovrglo vrhovno sodišče, le da so bile določbe zdaj jačje.

L. 1937 je vrhovno sodišče odobrilo National Labor Relations zakon in unije so pričele jadrno napredovati. Že koncem istega leta so imeli samo vozniki 210,000 članstva. Enako so se povečale druge unije, to navzlic notranjemu sporu Ameriške delavske federacije. Na konvenciji ADF v San Franciscu l. 1934 je bila sprejeta resolucija za organiziranje onih delavcev, ki jih je bilo najtežje dotlej unionizirati, kot cementne, avtne ter druge delavce uposlene pri masni produkciji raznih industrijalnih izdelkov. Opozicija je vstala radi določbe, da pripadejo gotovi izurjeni strokovni delavci drugim unijam—potem je sledil postanek CIO, o čemer spregovorimo v prihodnjem članku.

(Common Council)

Slovenska narodna podporna jednota

2657-59 So. Lawndale Ave, Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni odsek

VINCENT CAINKAR, gl. predsednik — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISEK, tajnik bol. odd. — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. oddel. — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj Prosvete — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik Prosvete — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki

RAYMOND TRAVNIK, prvi podpredsednik — 7939 Middlepoint, Dearborn, Mich.
JOSEPH CULKAR, drugi podpredsednik — 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.

Distriktni podpredsedniki

JOHN V. CEBULAR, prvo okrožje — 2138 Shackamaxon St., Philadelphia 25, Pa.
FRANK GRADISEK, drugo okrožje — Box 69, Bernadin, Pa.
MARY TRASNIKAR, tretje okrožje — Box 216, Harwick, Pa.
JOSEPH FIFOLT, četrto okrožje — 1327 E. 60th St., Cleveland 3, Ohio
JOHN SPILLAR, peto okrožje — 3979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROŽICH, šesto okrožje — 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
JOHN PETRITZ, sedmo okrožje — 2420 Carmona Ave., Los Angeles 16, Calif.
FRANK POLŠAK, osmi okrožje — 308 3rd St. W., Roundup, Mont.

Gospodarski odsek

MATH PETROVICH, predsednik — 261 E. 130th St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL — 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN — 1409 S. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
RUDOLPH LISCH — 700 E. 200th St., Euclid, Ohio
DONALD J. LOTRICH — 1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.

Porotni odsek

ANTON SHULAR, predsednik — Box 57, Arma, Kansas
FRANK VRATARICH — 216 Tener St., Luzerne, Pa.
ANDREW VIDRICH — 700 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOHN KOBI, SR. — 205 So. 62nd Ave. W., Duluth 7, Minn.
CAMILUS ZARNICK — 3564 W. 97th St., Cleveland 3, Ohio

Nadzorni odsek

FRANK ZAITZ, predsednik — 3201 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL R. KUMER — Box 54, Universal, Pa.
MATTHEW J. TURK — 3646 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LOUIS KAFERLE — 18001 East Park Drive, Cleveland, Ohio
ANDREW GRUM — 17133 Snowden, Detroit 21, Mich.

Reke - dobrotnice človeštva

K. Špurova

Segli so si v roke inženirji, delavci, profesorji. Razšli so se po vsej naši zemlji, na reke, v tovarne, v stotere delavnice. Razšli so se, da polože temelje, na katerih bomo zidali našo lepšo bodočnost.

Delali so leto dni in izpolnili naloge prvega planskega leta. Zdaj grade dalje — in že raste iz temeljev naš novi svet, naša lepša bodočnost.

Po zemlji teče mnogo rek. Ako zasledujemo njihovo pot proti izviru, bomo prišli vedno v hribe, pogosto v strmo skalovje. Na tej poti rek z hribov v nižino, v njihovem padcu se krije neprecenljiva moč. Z vsako novo kapljo, z vsakim novim valom, ki priteče od izvira, se ta moč obnavlja, na novo poraja.

Neuničljiva, neizčrpna je moč rek in potokov.

Ali smo to moč šele mi odkrili?

Če pa so že prej vedeli zanjo, zakaj tedaj niso vpregli rek v službo našega ljudstva?

Reke, ki tečejo skozi našo državo, hranijo v sebi mnogo milijard kilovatnih ur električne energije. Samo reke, ki tečejo po slovenskih tleh, lahko dajo poldrug milijon kilovatnih ur. Mi pa smo jih doslej izkoriščali največ sto tisoč. Samo ena reka, srbska reka Drina lahko s svojo močjo nadomesti delo 45 milijonov ljudi!

Neizmerna moč naših rek je doslej neizkoriščena odtekala, se izgubljala v nič.

Ako hočemo rekam vzeti moč, da bo služila človeku pri njegovem delu, moramo graditi elektrarne.

Preprosto ljudstvo ne ve in ne more samo graditi elektrarn. Gradi jih lahko oblast — gradile so jih razne družbe. Te družbe — večinoma so bili to tujci in so tudi delali za tujce — so jih gradili tam, kjer se jim je obetal dober zaslužek. Napeljevali so daljnovode in omrežja za dovajanje električne energije tovarnam, mestom. Vasi jih niso zanimale. Vasi bi si zaradi njih lahko še tisoč let preganjale temo s petrolejkami.

Čeprav so ti ljudje dobro vedeli, da jim reke ponujajo najcenejšo moč, so raje gradili kalorične elektrarne, to je take elektrarne, v katerih pogonska sila ni voda, ampak premog.

Vsi pa vemo, da moramo premog kopati in ga prevažati. Kopanje premoga in prevoz stane mnogo denarja. Le brezvesten gospodar, ki išče svoje lastne koristi, bi tako lahkomiselno zapravljal narodovo premoženje.

Drava, Sava, Donava, Drina, Zeta — to so naše dragocene reke. Na njih bomo zgradili mnogo novih, velikih in majhnih elektrarn. V petih letih bomo v vsej državi zgradili preko 60 elektrarn.

Nad vse dragocena pa je naša največja reka Donava. Ta mogočna reka se proti rumunski meji zoži v divjo sotesko, ki ji pravimo Železna vrata.

Kakšna silna moč je zaprta v Železnih vratih! Niso zaman hiteli tja roparski Nemci, prvo uro, ko so si zasužnjili našo domovino. Hoteli so si podvreči tudi naše reke, zlasti našo najbogatejšo Donavo. Dajala naj bi jim neizčrpne množine električne energije, da bi jo porabljali za svoje zverinske namene.

Mi ne gradimo za vojno — mi gradimo za mir, za srečo vseh naših ljudi. Nekega dne bo tudi od Železnih vrat stekla silna moč električne. Ta moč bo največja dobrotnica našemu delovnemu ljudstvu. Stekla bo do tovarn, do kmečkih domov. Rekla bo delavcem v tovarnah, ljudem v kmečkih domovih:

Dovolj je žuljev na vaših rokah, dajte mi najtežja dela, da jih bom opravljala mesto vas!

Neštetо strojev bo steklo po naših novih tovarnah, po tisočerih delavnicah, po poljih in kmečkih domovih. Te stroje bo gnala silna moč električne.

V petih letih preko 60 elektrarn — tak je naš račun.

V 23 letih stare Jugoslavije so v vsej državi zgradili komaj 30 elektrarn — majhnih, z majhno proizvajalno močjo.

V Sloveniji smo imeli od prve do druge svetovne vojne eno samo večjo vodno centralo — v Fali. Tako je bila Jugoslavija v proizvodnji električne energije med najbolj zaostalimi državami v Evropi. Ko bomo izpolnili naš načrt elektrifikacije, tedaj bo Jugoslavija v proizvodnji električne energije med prvimi v Evropi.

Tako veliko je bogastvo naših rek in potokov!

Samo oblast, ki je iz ljudstva, lahko dela za ljudstvo. Po osvoboditvi je videla ta oblast naše ljudi gole in bose, marsikje brez potrebne hrane, brez strehe nad glavo. Skoraj nobena druga država razen Sovjetske zveze ni izšla iz vojne tako zelo razdejana kakor naša. Naša nova oblast pa si ni zadala samo tega cilja, da bi oblekla, obula in prehranila milijone ljudi v državi. Postavila si je večji cilj: tem milijonom ljudi se mora nekega dne bolje goditi kakor se jim je godilo pred vojno! Imeti morajo več kruha, boljše stanovanje, mnogo več šol, več knjig, več koristnega razvedrila.

Če pa ne bomo imeli dovolj elektrarn, tega cilja ne bomo mogli doseči. Obleka, obutev, hrana, stanovanja, knjige — vse je odvisno od tega, ali imamo dovolj strojev, ki vse to izdelujejo in ali imamo dovolj moči, ki te stroje žene. Ta moč je pa elektrika.

Ako bi listali po delovnih dnevnikih naših gradbenih inženirjev, ki grade elektrarne na Dravi, na Savi, bi našli tam zapisane milijone, ki so jih izdajali za cement, za opeko, za les, za delavce. Toda pri gradnji elektrarn naša oblast ne šteđi, ne vpraša, koliko bodo stale. Naj stanejo kar hočejo — elektrarne pomenijo kruh ljudstvu, obleko, obutev ljudstvu, knjige, šole, lažje delo ljudstvu.

(Mladina)

Zgodovinska povest iz preteklega stoletja

DIMEŽ

STRAH KRANJSKE DEŽELE

Cesar Anton Danilo

(Nadaljevanje)

Janeza so od ganjenosti oblile solze. Mati ga je peljala v hišo in rekla: "Sedi, sedi, da skuham zajtrk!"

Očeta ni bilo doma.

Janez je vprašal mater po njenem zdravju. Zaenkrat je bil doma in mehko občutje ga je obšlo . . .

II

Na domu v Bitnjah

Štefan žaga na dvorišču drva in prepeva:

Pa komaj sem si ljubco zbral
že cesar mi je pošto dal.
Sem moral ljub'co zapustit',
cesarja služit it'!

Janez stopi s puško v roki iz hiše in postoji na pragu.

"Saj nisi nikdar cesarja služil, Štefan."

"I kaj pa da ne, ker so me mati oprostili. Zato boš pa ti, Janez. Saj puško že imaš. Ali greš vrabce plašit?"

Janez se posmeje, rad bi sprožil zopet par strelov.

Štefan si je brisal pot s čela ter seděl na grčo. "Vročina je pa danes že od samega hudirja. Pripeka kakor o svetem Jakobu."

"Dnevi so res vroči, so pa zato noči toliko hladnejše," se zareži Janez.

Štefan se zlobno nasmeje: "No, no, saj vemo zakaj!" . . .

Janez pogleda okoli sebe: "Ne vpij! Če naju sliši oče!"

"Ej, ne bi slišal ne; v vas je šel. Kaj pa mati, ali leži?"

"V svoji kamri je, perilo munga."

Čujejo se koraki in oba pogledata proti vhodu na dvorišče. Policaj Stojc prihaja. Je bolj majhne postave, močan, eno nogo vlači nekoliko za seboj, je rdečega obraza in porašćen. Tipična figura sodnijskih biričev s sabljo in palico. Oblečen je v uniformo starih policajev. Iz usnjate torbe, ki jo nosi preko rame, vzame veliko, rdeče zapečateno pismo.

"Sapra, sapra, ta vročina!" Ogleduje Štefana in Janeza in pravi: "Tukaj sedita tudi dva, ki sta omagala."

Štefan se zakrohota: "Hej, Stojčev oče, kaj pa vi pri nas?"

"Ham, kaj neki! Pismo od rihte imam."

"Kaj pa je v pismu?"

"To te ne briga, radovedna miš. Vina mi raje prinesi, da si ohladim žejo!"

"Bo pa za sedaj tudi voda dobra. Tamle je vodnjak."

"Kje so oče? Visoka rihta hoče govoriti z očetom!"

"Zakaj pa ne bi govorila z nami?" . . .

"S teboj bomo govorili, ko te vtaknemo v luknjo!"

"Pa vi Stojc, ne!"

"Ne, ne, po tebe pridejo žandarji, prav gotovo. Potlej boš pa videl hudiča."

"Stojc, z vami še ne grem ne. Pet bi jih bilo premalo."

Janez, ki je poslušal to govoričenje, pravi: "Bom pa jaz prevzel pisanje in ga izročil očetu."

Stojc se postavi po vojaško: "V mojem reglamanu stoji, da moram izročiti pisanje očetu v roke."

"Pa pozneje zopet pridite."

"Se bo zgodilo. Oče vedo, kaj se spodobi, kadar pride visoka rihta v hišo. A v tej vročini bi se poliček res prilegel!" In odšantal je z dvorišča.

Štefan v jezi: "Ne morem videti tega sodnijskega šteklačarja. Kar, krače bi mu polomil!"

Janez ves zamišljen vprašuje: "Bog ve, kako pisanje je prinesel?"

"Pa ne bi bilo radi tvoje vojaščine?"

Mimo pride rdečelično, boso, cizasto dekle, ki je nesla čebre za mleko v hlev.—Janez, ki je doslej tiho in nepremično sedel na štoru, pogleda za dekletom in strmi dalje na obširno sončno dvorišče, obdano z mogočnimi poslopji. Počasi se zdrami in vpraša Štefana: "Kaj misliš, ali bo oče iskal zame namestnika za vojaščino?"

"Ej, ne bo ga, ne."

"V vojake pa res ne grem.—Bom pa skrivač." Janez sklone glavo in zašepeta: "Uboga Urška!"

"Kaj bo pa z Urško, če boš skrivač?"

"Nocoj te nisem slišal, kdaj si prišel!"

"Nisem šel mimo hleva. Čez vrt sem jo mahnil. Bal sem se, da bi me oče ne slišal. Saj ga poznaš, kakšen je."

"Ej, prebito nam hodi za petami! Kdaj si pa ti prišel?"

"Nisem se dolgo zamudil tam . . ."

"Kaj boš vraga za staro kolovratil! Mlado si izberi, kakor mi vsi!"

"Vraga, kaj čem z mlado? Mlada je neumna. Ne veš, kaj bi zinil z njo."

Janez se zasmeje! Štefan ga pa oponaša: "Nič, ha, ha, nič. Tako je, kakor pravim. Ti še ne veš ne, kaj je prava ženska, si še premlad! Potolaži te, gladi te, ponudi ti kaj. In dekle—kaj dekle? Stopiš k njej, muza se ti, hi hi—he, he, da se Bog usmili!"

Janez se zasmeje: "Vidiš, moje dekle ni tako. Ona je čisto drugačna, kot so druge. Pri moji veri!"

"Zdi se mi, da jo imaš vražje rad! . . ."

Janez dvigne ponosno glavo: "Hm, veš, kar nor sem zanjo; vso pamet mi je vzela. Saj nič drugega ne delam, kakor na mrak čakam, da morem k njej. Samo pri njej bi bil!"

"He, he, vražje so te komedije! Ali mislišš, da je pri meni drugače? Kar nekaj ti privre iz srca, ali ne? Povej mi, ti si že predlanskim ob vakancah za njo lazil."

"Ah, ti niti ne veš, kako je to. Že ta čas sem jo imel rad, pa nisem hotel nobenemu zaupati. No, oče bi me . . . Tudi mati ničesar ne ve."

"Le pazi, da ne zvedo, če ne bodo iskre v hiši!"

"Kakor da ne bi smel imeti dekleta; vsak ga ima. V vsej fari ni fanta, da bi ga ne imel."

(Dalje prihodnjič)

S PARTIZANKO

Cene Kranjc (Ladijski dnevnik)

(Nadaljevanje in konec.)

Zdenka: V soboto in nedeljo gre avstralska družina na piknik, na kopanje, igrat tenis, golf, kriket, gledat nogometno tekmo, boksarje, plavalce, gre v okolico mest, k morju, v gore. S seboj ima mrzlo hrano in samovar za nepogrešljivi čaj. Spotoma si obvezno ogleda konjske dirke. Konjske dirke so bile pred vojno vsak dan, po vojni pa so vsako sredo in vsako nedeljo. Dirke niso zaradi konj in dirkačev, dirke so zaradi stav na konje. Na konje staviš na dirkališču ali pred radijskim zvočnikom, ki dirke prenaša. Stava na konje je največja strast Avstralcev. Mnogo Avstralcev izgubi pri teh stavah ves zaslužek, velikokrat vse premoženje. Najbolj razkošne avstralske hotele so zgradili lastniki dirkalnih konj.

Poleg konjskih dirk igrata v avstralskem družbenem življenju odločilno vlogo tudi kino in radio. Filme predvajajo vsak dan od 11 dopoldne do 11 ponoči. Filmi so skoraj vsi ameriški, navadno gangsterski. Njihov vpliv se kaže posebno pri mladini. Velikokrat ponazarja mladina po cestah dejanja in zgodbe iz filmov. Primerov, da otroci, posnemajoč dogodek v filmu, ukradejo na ulici avtomobil, je zelo veliko. Toda taki primeri so še najbolj nedolžni. Avstralska mladina zahteva tudi doma luksuzno življenje, ki ga vidi v kinih. Sovjetske filme predvajajo samo posamezna društva v posebnih dvoranah za svoje člane.

Težko si je predstavljati avstralsko družino brez radia. Pred radijskim aparatom presedi Avstralec zelo veliko ur. Radijske oddaje so zelo zanimive in privlačne. V radiju se bero romani, radio prenaša predavanja iz vseh mogočih področij, debate o vseh perečih vprašanjih (v zadnjem času so zelo poslušali debate o nacionalizaciji bank, predavanja, ki so razglabljala nerešljivo vprašanje, kako naj se kapitalistični svet izogne prihodnji krizi), radio prenaša ministrske seje, zasedanje parlamenta, higijenske ure, glasbene ure, gimnastične ure za odrasle in otroke itd. Avstralski radio prenaša prav za prav vse razen sej monopolov.

Državnih gledališč v Avstraliji ni. Lepe muzeje imajo vsa glavna mesta petih avstralskih držav. Sidnej ima bogat etnološki muzej, vzoren zoološki vrt. Zoološki vrt v Perthu pa je do skrajnosti zanemarjen.

Peter: Avstralska policija je zelo izvežbana. Opremljena je z najbolj modernimi tehničnimi pripomočki. Skoraj ni primera, da ga ne bi razrešila. Vendar je kljub temu splošno osovražena. V nekaterih predelih mora avstralski policaj sleči uniformo, da gre lahko med ljudi in se z njimi pogovarja. Med policijo je le malo Angležev, policaji so večinoma tujci, skoraj vsi katoliške vere.

Grgo: Katoliška cerkev ima organizirano svojo katoliško akcijo. Njeni člani so v vseh podjetjih in ustanovah. Njih naloga je, da javljajo, kaj delavci govore, ka pripravljajo, v katerih organizacijah so organizirani. Cerkev je v Avstraliji ločena od države, povezana pa je z monopoli. Cerkev je lastnica mnogih podjetij, posebno pivovarn.

Vpliv cerkve je med mnogimi sloji zelo velik. Irec O'Brien, ki je umrl lansko jesen, je zapustil hčeri 500 funtov, nečakinji hišo in 2000 funtov, svojemu vrtnarju 200 funtov, katoliški cerkvi pa 175,000 funtov. O njegovi oporoki so časopisi zelo na široko pisali.

Zdenka: Avstralski tisk je senzacionalen in prazen. Nič nenavadnega ni, če izidejo listi z naslovom čez vso prvo stran o nekem umoru. Iz tiska, filma in iz radia si Avstralec ne more ustvariti prave predstave o dogajanju v svetu. Napadi na napredne sindikate, laži o Sovjetski zvezi, Jugoslaviji itd., konjske dirke, družbeni škandali, to so glavne snovi, o katerih pišejo avstralski časopisi. Izjema je le "Tribuna" in še nekaj tednikov KP Avstralije, izjema je tudi naš "Napredak".

Tisk, film in radio sta v rokah monopolov. Avstralski časopisni kralj je Murdock, ki živi v Melbournu. V zadnjem času so dobili monopoli zelo pripraven vzrok za odpust vseh nekoliko naprednejših novinarjev. Avstralija rotacijski papir uvaža večji del iz Amerike. V zadnjem času je primanjkovalo dolarjev in nastopila je papirna kriza. Zato so obseg listov skrčili. Zmanjšani obseg je bil razlog za odpust vseh "nevarnih" novinarjev. Laburisti, ki vladajo v Avstraliji že čez tri leta, nimajo v Sidneju svojega dnevnika. Očividno ne čutijo potrebe, da bi ga imeli. Skromen laburistični dnevnik v Zahodni Avstraliji se od ostalega reakcionarnega tiska prav nič ne razlikuje.

Peter: Najbolj zapuščena živa bitja v Avstraliji so prvotni avstralski prebivalci—avstralski črnci. Poseben sad avstralske zemlje so, kot ga posebna sadova te zemlje avstralsko rastlinstvo in avstralsko živalstvo. Do začeka kolonizacije so po svoje živeli na svojem kontinentu. Bili so lovci in ribiči, preživljali so se od sadov drevja in rastlinstva. Bilo jih je okrog 300,000.

Kolonizatorji, ki so začeli prihajati v Avstralijo leta 1788, so se sprijaznili z avstralskim rastlinstvom in živalstvom, napovedali pa so boj avstralskim črncem. Nanje so prirejali prave lovske pogone. Od obrežij so jih polagoma izrinili v notranjost kontinenta in na tropski sever, v pokrajine, kjer je zaradi suše in vročine življenje zelo težko. Tu so umirali od bolezni in gladu. Potem so jim Angleži prepovedali še bumerang, njihovo najboljše orožje. Odkar so Angleži v Avstraliji, za nas ni več življenja, pravijo avstralski črnci. Danes jih je še okrog 60 tisoč.

Največ jih živi na severu okrog Port Darvina, okrog 10,000 jih je v Queenslandu, ostanek pa je raztresen po centralni Avstraliji. V področju pašnikov čuvajo črede goveje živine, v Zahodni Avstraliji varujejo ograjo, ki je zgrajena proti zajcem. Iz kengurujeve kože pleto močne in lepe pasove. Za svojo službo in delo dobivajo na teden 2 šilinga 6 pen plače (okrog 20 dinarjev). Denarja pa ne dobe na roko. Farmar izroči ta denar policijski postaji, policijska postaja poravna črncu v trgovini račun za sladkor, čaj in moko. Avstralec, ki da črncu alkoholno pijačo, je obsojen na pol leta zapora. V Port Darvinu gre črnec lahko v šolo, toda šolske obveznosti za črnce ni. Redki otroci črncev, za katere so se zavzele posamezne angleške družine, so pokazali veliko nadarjenost. Črnci, ki služijo belim ljudem, bivajo v kolibah iz slame in drevesnih skorij, navadno v gozdovih okrog mest. Črnci v pokrajinah centralne Avstralije so še vedno na zelo nizki stopnji. Ne poznajo niti kolib, ob slabem vremenu se zakopljejo v pesek.

Dvoje vrst ljudi nima v Avstraliji nobene pravice, avstralski črnec in brezposeln delavec. Sredozemsko morje, 15. febr.

Včeraj zjutraj smo se peljali mimo Lesepsovega spomenika pred Port Saidom. Daleč je že Avstralija, v torek bomo pristali pred Dubrovnikom.

Mornarji pojo, veseli so povratniki. Nenadoma pa se stemni obraz Matu Pečarju. Težak spomin mu stisne oči, nagrbanči čelo:

"Tega še nisi napisal, to se ne sme pozabiti. Zgodilo se je leta 1930 v Berrimi v Novem Južnem Walesu. V Berrimi so takrat gradili veliko cementarno. Na najbližjo postajo je pripeljal vlak material. Bilo je dvajset vagonov. K vsakemu vagonu so postavili dva delavca in rekli: Delavca, ki bosta zadnja izložila vagon, bosta odpuščena. Štirideset ljudi se je pognalo na vagone in delali so, delali preko svojih moči. Po nekaj urah pa sta dva delavca, do skrajnosti utrujena, delo izgubila.

Napiši še tole:

Ko sem prišel v Avstralijo, mi je bilo osemnajst let. Z osemnajstimi leti me ne bi sprejeli na nobeno delo, zato sem rekel, da sem star enaindvajset. Nakladal sem vagone z železno rudo. Že proti večeru pride nadzornik in mi pokaže kos rude, precej velik kos ostre železne rude: Naloži tale kos! Ti si še zelo mlad, skoraj gotovo niso sposoben za naše delo! Prijel sem rudo z obema rokama. Ni šlo. Ni šlo. Toda kos sem moral naložiti. Več minut sem se boril z njim. Končno sem ga spravil na vagon. Ko sem se privlekel skoraj brez zavesti domov, nisem mogel razkleniti prstov in ne sleči srajce. Roke mi je zlepila strnjena kri, s krvjo je bila prilepljena na prsi kot sito razrezana srajca. To je bilo leta 1929 v rudniku železne rude blizu Camberre."

Jonsko morje, 16. febr.

Popoldne me je poiskal Albert Grubelič iz Prviča pri Šepurjah. Prosil me je, naj greva nekam, kjer bova sama. Rekel je, da bi rad nekaj pokazal.

Zadnja miza v baru je bila k sreči prazna. Za to mizo sva sedla in brala njegove pesmi.

Tako je pisal delavec Albert Grubelič v maju leta 1943 v avstralskem gozdu.

Velebitu goro
visoka planino!
Što si svoja ledja
u crno zavila?

Ta načini vatru
na vrh ledja svojih!
Nemoj, da ju gasiš!
Crvena nek stoji!

Po večerji mi je prinesel Štefan Viskič, ki je živel v Avstraliji 42 let, naslednje pismo:

Odbor Združenih Sindikatov Južne Avstralije

21. okt. 1947

Dragi tovariš,

Vest o Tvojem bližnjem odhodu v Tvojo rojstno domovino je napravila name globok vtis. Tvoje sodelovanje v Svetu Rokodelsko - delavskega združenja kot delegata Združenja težke kovinske industrije je mnogo doprineslo koristim delovnega ljudstva. Zaradi tega bomo Tvojo izgubo težko občutili. Toda kakor Te bomo pogrešali, Ti si se odločil za vrnitev v Jugoslavijo. Ko si jo zapustil, je bila Jugoslavija dežela fevdalnih posestnikov in izkoriščujočega kapitala. Svojo domovino boš našel socialno in politično zelo izpremenjeno.

Našel boš—o tem sem trdno prepričan—novo Jugoslavijo, ki stopa naprej z ideali, za katere si se boril tukaj v Avstraliji. Izkoriščujoči razred je bil prisiljen, da je prepustil ljudstvu, da planira svojo ekonomijo in da uživa svojo socialno pravico.

Prosim te, izroči sindikalnemu združenju Jugoslavije naše spoštovane pozdrave in najbolj iskrene dobre želje Vašemu velikemu ministrskemu predsedniku maršalu Titu.

Želim Ti srečno vrnitev v domovino in vsak uspeh Tvojemu ljudstvu.

T. Garland, tajnik.

Opoldne so poslale Partizanki pozdrav Plitvice, sredi popoldneva smo srečali Kragujevac. Hitro raste naša mornarica. Vsaka nova ladja je nov dokaz moči naše države.

Jadran, 17. februarja.

Doma smo!

Opoldne smo zagledali obrise dalmatinskih otokov. Tam je Mijet! Tam je Šipan, na desni Sv. Andrej! Za otoki je greben celine! Jugoslavija!

Mrzla je burja, ki vleče "od kraja", mrzla je in divja, toda ljudi, ki so se postavili prav v njeno smer na prednji del Partizanke, ne zebe. Med njimi stoji Ante Mateljan in sina drži za roke. Joče.

Sredi popoldneva sta priplula k Partizanki dva motorna čolna. Prišla sta naproti svoji veliki sestri. Razpenjeno morje ju je prelivalo čez in čez. Razpenjeno morje je močilo ljudi na obeh čolnih, vesele, pozdravljajoče ljudi, ki se niso premaknili s svojih mest.

V zatišju otokov je Partizanka obstala. O komisiji, ki je prišla na ladjo, je težko reči, da je bila uradna. Bila je drugačna, kot smo jih bili doslej navajeni. Delegat Ljudske fronte Dubrovnika je v svojem govoru povratnikom povedal, da jit čakajo avtobusi, ki jih bodo prepeljali v hotele v Dubrovnik. Vsakdo bo dobil naslov hotela, številko svoje sobe. To številko naj povratniki pritrdijo tudi na svoje kovčke. Ne, kovčkov ne jemljite s seboj! Mladinci vam jih bodo dostavili v vaše sobe. Težko prtljago vam bomo dostavili na vaše domove. Če želite, lahko zamenjate tujo valuto za dinarje že na ladji. Sporočam vam, da so prišli na ladjo tudi delegati glavnega odbora Enotnih sindikatov Jugoslavije. Tovariši, ki se ne boste vrnili na svoje domove, povejte, v kateri stroki želite delati. Povejte tudi kam in kdaj boste na delo prišli. Ti podatki so nam potrebni, da vam bomo preskrbeli stanovanje in vse, kar je potrebno. Če ima kdo še kako drugo željo, naj pride in ustregli mu bomo po svojih močeh.—Tako sprejema ljudi nova Jugoslavija.

Jutri ob devetih dopoldne se bomo izkrcali v Gružu.

Kruh zori

Med Razkrižjem in Kapelo je raztegnjena ena sama zelena žitna njiva. Gozdički in travniki so vpleteni vanjo, ob njenem robu šumi Mura.

Rž je pravkar odevela. Zrak pa je še vedno nasičen omamnega vonja tisočerih majhnih prašnikov. Ravni kakor sveče so posevki, dvignili so se visoko nad njivo. Nobene bilke ni še zlomil poletni vihar. Lagodno se zibljejo ob toplem poletnem dnevu, klas ob klasu, na njem rdeča pikapolonica, neznan hrošček, žejen sladkega soka. Med žitnimi njivami so zelene nasadi krompirja, koruze. Nanje prihajajo okopači z motikami, z branami, kultivatorji in okopalniki. Na zadružnem posestvu so se razgrnile delovne brigade po vseh širokih njivah.

Ob sončnem nedeljskem jutru so oživela vsa krompirišča med Razkrižjem in Veliko Kapelo. Stotine hektarjev krompirjevih nasadov leži v svetlem jutranjem soncu. Plevel vene na zrahljani, okopani zemlji. Ljudje gredo bosi po zelenečih vrstah. Njihove oči pa znova—kakor malo prej med okopavanjem—preiskujejo vsako rastlino, da se ne pritihotapi nanjo sovražnik, ki že grozi z lačnimi čeljustmi krompirju po drugih krajih.

Tu pa tam se je sklonil pregledovalec nad grmuščjem, ki že zdaj kaže, da raste iz nezdravega semena. Listje je zvito, zgrbančeno, rastline zaostajajo v rasti. Na nekaterih njivah je mnogo takih zaostalih rastlin.

Tu pa tam stoji skupina ljudi pred njivo širokoliste, temnozelene detelje. Kakor baržunasta preproga leži tu med dvema njivama žita. Široko listje slastno srka sončno luč.

Radostno gre pogled po njivi—prvič po tolikih letih so ozelenele detelje, ta najlepši kras naših polj!

In ko gredo pregledovalci dalje, z njive na njivo, se ustavljajo ob ovsu, ki je zrasel dve pedi nad zemljo. Vmes pa štrle visoko v zrak tenke vitke bilke rži. Ovsene bilke rumenijo kakor ob najhujši suši.

"Kaj to more biti?" zaskrbljeni sprašujejo. Ta in oni se skloni nad njivo, izpuli iz tal rastlino—in glej: pod njo leži droben črviček! Pregrizel je rastlini koreninice. Vsa njiva je polna takih črvičkov.

Mimogrede si ogledajo pšenico, ki so jo pred tedni za dober odkos požrle gosenice. Mnogo škode so napravile. Ustavijo se ob travnikih, kjer je nedavno še vse mrgolelo temnosivih gosenic. Takrat so se bali, da bodo ostali travniki goli. A dež je letošnjo pomlad obilno močil zemljo—trava si je opomógla, le nekoliko redkejša je. Kar žalosten je pogled na milijone travniških bilk, ki jim duši rast strupen plevel, jesenski podlesek.

Ječmenovi klasi, dolgi in težki, obrasli s štrlečimi svetlimi resami, so se že pobesili k zemlji. Rahel rožnat sij gori nad ječmenovimi njivami. Rženi klasi še stoje pokonci, v njih se zrna šele snujejo. Pšenici pa se klasje šele izvija iz temnozelenih, prežnjetih listov.

"Dobra letina bo, če nič ne pride vmes!" prežeti vedrega upanja prikimujejo ljudje, ko gredo mimo žitnih njiv. Okrog njih pa doni radosti polna pesem življenja—milijon nevidnih grl ob žitnih in travnatih koreninicah zliva svoje glasove v to mogočno pesem zorenja.

V ritmu te pesmi dirja veter preko njiv in pripogiba klasje, drobne mušice rajajo v zraku, v tem ritmu brenče čmrlji nad pisanimi cvetnimi čašami. Poletni dan je kakor opojna čaša: vse pije in srka iz nje. Vse je pijano rasti in življenja. V tisočerih oblikah iz tisočerih korenin na prostorni njivi med Razkrižjem in Kapelo zori naš vsakdanji kruh.

LOKOMOTIVO

in pet vagonov so izdelali iz starega železa. Delavci v železniški delavnici v Usori (Bosna) so izdelali iz stare lokomotive, ki je ležala med železjem in ki ji je manjkalo več delov, solidno lokomotivo. To delo so opravili med prvomajskim tekmovanjem. Hkrati so obnovili pet tovornih vagonov.

COUPLE

For bachelor's country estate. 40 miles from Chicago. Man must be experienced caretaker, gardener and driver. Woman experienced housekeeper. Permanent all-year round position. Separate private caretaker's house equipped electric hot water heater, store, refrigerator etc. State full details and salary. No application considered otherwise.

BOX NO. 4—RM. 940
30 W. Washington St.
Chicago 2, Ill.

OGLEJTE NAŠ KRASNI VENETIAN ROOM in našo razstavo

Atraktivne središčne komade za obedno mizo, s pozlačenim okvirjem ogledala in male živalske slike "v steklu in porcelanu."

NOČNO BARVANE SVETILKE . . . in kompletna darila, parfumov v steklenicah, trejli itd. Mi specializiramo v izdelovanju in popravljanju okrasov glaževine. Mi zgladimo omarske površke, ogledala, sploh steklo vseh vrst. Mi popravimo cerkvena okna, vaša okna naredimo nepremočljiva in vaše prezračnike popravimo. Naš zastopnik vam poda prosto preračun—nobenih stroškov in ne obveznosti. Kličite: Hudson 4000.

NORMAL GLASS CO.
7530 So. Halsted St. . Chicago

"PROSVETA"
2657 S. LAWNDALE AVE.

Chicago 23, Ill. ..... 19.....

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem.....

V slučaju, da je od strani upravništva kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se ista popravi! Z bratskim pozdravom
ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Združ. države in Kanado		Za Chicago in okolico je	
1 tednik in	$6.00	1 tednik in	$8.50
2 tednika in	5.00	2 tednika in	7.10
3 tednike in	4.40	3 tednike in	6.00
4 tednike in	3.20	4 tednike in	4.70
5 tednikov in	2.00	5 tednikov in	3.50

Za Evropo je: Dnevnik $11.00 — Tednik $2.20

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Prišteti se smo le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišteti, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $.....

1) Ime ..... Čl. društva št. .....

Naslov .....

Ustavite tednik in ga priključite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) ..... Čl. društva št. .....

3) ..... Čl. društva št. .....

4) ..... Čl. društva št. .....

5) ..... Čl. društva št. .....

Mesto ..... Država .....

Nov naročnik ..... Star naročnik .....

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!